

Ouderkamers als voorziening voor sociale steun en de positieve invloed van ouderkamers op de opvoedcompetentie van ouders met schoolgaande kinderen.

Master Thesis Maatschappelijke Opvoedingsvraagstukken

Universiteit Utrecht 2009/2010

Mieke Geschiere

3330818

21 Juni 2010

Een onderzoek uitgevoerd in samenwerking met het Nederlands Jeugdinstituut en Stichting De Meeuw.

Thesis docent: Dr. C. van Tuijl

Nederlands
Jeugd
instituut

Abstract

This study offers insights into the characteristics of parents who visit the ‘ouderkamers’ (“parent rooms”) in Rotterdam, the experiences of these parents and the opinions of parenting consultants on the effectiveness of parent rooms. For this purpose, we have measured the perceived social support (SLL-I), the discrepancy between the perceived and desired social support (SLL-D), and the reinforcing effect of the parent room on parenting competence (EMPO-retrospective). In addition, 93 parenting consultants have filled out the EMPO-retrospective. They were also asked about their working procedures and their perception of the importance of the parent rooms. On average, parents occasionally perceive social support from the parent room and rarely report a discrepancy between perceived and desired support. However, the results differ considerably between the parent rooms. If the parents visit the parent rooms more often, they will perceive more support. According to the parents and the parenting consultants, the parent room strengthens the parenting competence. If parents experience more social support, they will feel more reinforced in their parenting competence. Low-educated parents and unemployed parents go to the parent room more often, experience more support and feel better reinforced in their parenting competence than higher-educated parents and working parents. In short, the ‘parent rooms’ in Rotterdam especially provide social support for and reinforce the parenting competence of low-educated and unemployed parents. Future studies may verify whether this is also true for parent rooms without parenting consultants elsewhere in the Netherlands.

Samenvatting

Dit onderzoek biedt inzicht in kenmerken van ouders die Rotterdamse ouderkamers bezoeken, hun ervaringen met ouderkamers evenals opvattingen van ouderconsulenten over het effect van ouderkamers. Daartoe zijn bij 139 ouders de ervaren sociale steun (SLL-I), discrepantie tussen ervaren en gewenste sociale steun (SLL-D) en het versterkend effect van de ouderkamer op opvoedcompetentie (EMPO-terugblik) gemeten. Ook 93 ouderconsulenten hebben de EMPO-terugblik ingevuld. Daarnaast is hun werkwijze en perceptie over het belang en effect van ouderkamers nagevraagd. Ouders ervaren gemiddeld af en toe sociale steun van de ouderkamer en rapporteren nauwelijks een discrepantie te ervaren tussen ervaren en gewenste steun. Er zijn echter grote verschillen tussen ouderkamers. Als ouders de ouderkamer vaker bezoeken ervaren zij meer steun. Volgens ouders en ouderconsulenten versterkt de ouderkamer de opvoedcompetentie. Als ouders meer sociale steun ervaren, voelen zij zich meer versterkt in de opvoedcompetentie. Lager opgeleide ouders en niet-werkende ouders gaan vaker naar de ouderkamer, ervaren meer steun en voelen zich meer versterkt in de opvoedcompetentie dan hoger opgeleide en werkende ouders. Kortom, Rotterdamse ouderkamers voorzien vooral laagopgeleide en niet-werkende ouders in sociale steun en versterken hun opvoedcompetentie. Of dit ook geldt voor ouderkamers zonder ouderconsulent in andere delen van Nederland moet blijken uit toekomstig onderzoek.

Introductie

Het programmaministerie voor Jeugd en Gezin in Nederland stimuleert het versterken van informele sociale netwerken van ouders en kinderen. Men gaat ervan uit dat het versterken van de sociale steun vanuit de omgeving een bijdrage levert aan de algemene opvoedingskwaliteit in Nederland, aan het voorkomen van problemen en het verminderen van het aantal ouders dat gebruik maakt van geïnstitutionaliseerde hulp (RMO, 2008). Volgens deskundigen kan dit gerealiseerd worden door informele en gezellige ontmoetingsplaatsen te creëren op plaatsen waar ouders elkaar al tegenkomen zoals bij de kinderopvang en op scholen (Speetjes, van der Linden, & Goossens, 2009).

Een initiatief hiertoe is het opzetten van ‘ouderkamers’ op voorscholen en (brede) basisscholen. Een ouderkamer is een ruimte waar ouders elkaar kunnen ontmoeten in een informele sfeer. Regelmatig worden er ook themabijeenkomsten en cursussen georganiseerd over opvoedkundige en schoolgerelateerde onderwerpen. Ook kunnen er cursussen en trainingen georganiseerd worden ter bevordering van de ontwikkeling van de ouders zelf (JSO, 2006).

Houkes en Kok (2009) vroegen een panel van experts uit verschillende disciplines van de Nederlandse gezondheidszorg naar de mogelijke effecten van ouderontmoetingen op scholen. Volgens het panel leiden ouderontmoetingen tot steun voor ouders bij het opvoeden van hun kinderen doordat ouders ervaringen kunnen uitwisselen en elkaar kunnen voorzien van informatie en adviezen. Volgens de experts levert dit voor ouders meer plezier in het opvoeden en meer zelfvertrouwen op (Houkes & Kok, 2009). Onderzoeksgegevens bevestigen deze redenatie. Men constateerde een positievere beleving van de opvoeding en positiever opvoedgedrag bij ouders die een sterker, meer bevredigend sociaal netwerk hadden (Adamakos et al., 1986; Andresen & Teleen, 1992; Ceballo & McLoyd, 2002; Crnic et al., 1984; Hashima & Amato, 1994; Melson, Ladd, & Hsu, 1993; Mason et al., 1994; McLoyd, 1990). Empirisch onderzoek naar de effecten van ouderontmoetingen op scholen door de ouderkamer is in Nederland echter nog niet uitgevoerd.

Dit empirisch onderzoek gaat na in hoeverre de ouderkamer informele netwerken van ouders versterkt. Daartoe wordt onderzocht in hoeverre ouders sociale steun ervaren van de ouderkamer en in hoeverre zij een discrepantie ervaren tussen de gewenste en ervaren sociale steun. Daarnaast wordt nagegaan of de ouderkamer een positieve invloed heeft op het opvoedgedrag van ouders. Hiervoor zijn data verzameld in ouderkamers op (brede)basisscholen in Rotterdam. Vragenlijsten werden afgenomen bij zowel de bezoekende ouders (n=139) als bij de ouderconsulenten (n=93) die werken in de ouderkamers.

De behoefte van ouders in Nederland aan informele steun

Nederlandse ouders hebben behoefte aan ‘informele steun’ bij de opvoeding blijkt uit het onderzoeksrapport, ‘Gezinnen van de toekomst. Opvoeding en opvoedingsondersteuning’ (Van Egten, Zeijl, De Hoog, Nankoe, & Petronia, 2008). Informele steun is de sociale steun, die spontaan geboden wordt door vrienden, ouders, burens of andere bekenden uit de omgeving van de ouder (Armstrong, Birnie-Lefcovitch, & Ungar, 2005). Recente onderzoeksgegevens van het Trimbos-instituut laten zien dat bijna 90% van de ouders in Nederland advies vraagt aan vrienden, ouders, burens of andere bekenden (Speetjens, van der Linden, & Goossens, 2009). Maar het eigen netwerk functioneert niet voor alle ouders even optimaal. Een aantal maatschappelijke ontwikkelingen maken het moeilijker voor gezinnen om een goed functionerend sociaal netwerk te onderhouden. Gezinnen zijn tegenwoordig kleiner, waardoor de draagkracht van gezinnen is verminderd. Daarnaast wonen familie en vrienden vaak niet meer bij elkaar in de buurt en zijn hierdoor minder beschikbaar wanneer iemand hulp nodig heeft. Ook is lidmaatschap en actief betrokken zijn bij een kerkgenootschap of vereniging minder vanzelfsprekend dan vroeger (Mur & De Groot, 2003; RMO, 2008).

Deze ontwikkelingen hebben met zich mee gebracht dat de betrokkenheid van de overheid is toegenomen en de adviesfunctie van het informele sociale netwerk wordt overgenomen door geïnstitutionaliseerde hulp (RMO, 2008; Van Egten et al., 2008). Dit betekent een veranderende samenleving waarin instanties een belangrijkere rol krijgen bij het ondersteunen van ouders. Toch blijkt uit verschillende onderzoeken het informele netwerk nog altijd de belangrijkste en meest gewenste ondersteuningsbron (Edwards & Gillies, 2004; Nys, 2008; Rispens, Hermanns, & Meeus, 1996; Van Egten et al., 2008). Daarnaast blijkt dat juist de groep ouders waarvan het netwerk minder goed functioneert moeilijker te bereiken is voor professionals (Nys, 2008). Daarom lijkt het raadzaam om te pleiten voor het versterken van de informele netwerken van ouders.

Informele sociale steun voor ouders in niet-problematische situaties

Er is veel onderzoek gedaan naar de relatie tussen sociale contacten van ouders, hun welbevinden en opvoedingsgedrag. Uit onderzoek van Melson en collega's (1993) bleek dat naarmate moeders van kleuters meer personen opnoemden die hen als ouders konden helpen of steunen, zij een optimistischere beleving van het opvoeden hadden en meer het gevoel greep te hebben op de opvoeding. Crnic (1983) vond onder moeders met te vroeg geboren baby's en moeders met voldragen baby's dat hoe sterker het sociale netwerk was, hoe meer ontspannen de moeders uit beide groepen waren.

Naast een positief effect op het welbevinden van ouders blijkt ook de kwaliteit van opvoeden verhoogd te worden door sociale contacten. De uitkomsten van een meta-analyse van 66 studies door Andersen en Telleen (1992) wijzen op een positieve relatie tussen beschikbare steun voor moeders en positief opvoedgedrag zoals responsiviteit, de kwaliteit van verbale interacties en de frequentie waarmee moeders met hun kind spelen en de kwaliteit hiervan. In een studie van Adamakos en collega's (1986) onder laagopgeleide moeders van peuters was de sterkte van het sociale netwerk de beste voorspeller voor de intensiteit waarmee de moeder het kind in zijn ontwikkeling stimuleerde. Hoe sterker het netwerk, hoe meer de moeder het kind stimuleerde.

Kortom, herhaaldelijk komt uit onderzoek naar voren dat sociale steun gerelateerd is aan een positievere beleving van de opvoeding en groter zelfvertrouwen bij ouders, een warmere opvoedingsstijl en meer responsief en stimulerend opvoedgedrag (Adamakos et al., 1986; Andresen & Telleen, 1992; Melson et al., 1993; Mason et al., 1994; MacPhee, Fritz, & Miller-Heyl, 1996).

Sociale steun als buffer bij problemen

Het belang van sociale steun krijgt veel aandacht met betrekking tot ouders die stress ervaren of moeite hebben met emotieregulering. Gesteld wordt dat sociale steun beschermend werkt wanneer er zich problemen voordoen; dit wordt de 'buffer-hypothese' genoemd (Cohen & Wills, 1985; Enders-Slegers, 2000; Hortulanus et al., 2003). Snowden, Cameron en Dunham (1994)

vonden bij gezinnen met een gehandicapt kind een positieve invloed van de beschikbare steun op de tevredenheid van de ouders over het functioneren van het gezin. Uit onderzoek van Hashima en Amato (1994) onder ouders met een laag inkomen uit etnische minderheden, bleek dat naarmate ouders een bevredigender sociaal netwerk hebben, negatief opvoedingsgedrag zoals schreeuwen en slaan afneemt en positief opvoedingsgedrag zoals knuffelen en complimenteren toeneemt. Ook anderen vonden dat sociale steun van het informele netwerk juist in problematische, stressvolle situaties, zoals armoede, een onveilige leefomgeving maar ook in geval van immigratie, een positief effect heeft op de kwaliteit van opvoeden en het psychologisch welzijn van ouders (Dressler, 1985; Kotchick, Dorsey, & Heller, 2005; McLoyd, 1990; MacPhee et al., 1996; Turney & Kao, 2009).

Vaux (1988) maakt een onderscheid tussen specifieke functies van sociale relaties in stressvolle en niet-stressvolle situaties. Alledaagse niet-stressvolle ontmoetingen bieden intimiteit, gezelschap, het gevoel erbij te horen, waardering en gedragsregels. Praktische hulp, begeleiding, afleiding en emotionele regulering zijn belangrijk in stressvolle situaties. Ook Cohen en Wills (1985) maken dit onderscheid en veronderstellen dat sommige functies van sociale steun alleen tot uiting komen wanneer men blootgesteld wordt aan bepaalde stressoren. De uitkomsten van het onderzoek van Hashima en Amato (1994) illustreren deze redenatie. Voor gezinnen met een hoog inkomen was sociale steun niet gerelateerd aan het opvoedingsgedrag van ouders. Daarentegen was bij ouders uit gezinnen met een laag inkomen het aantal personen waarvan zij rapporteerden steun te kunnen verwachten negatief gerelateerd aan problematisch opvoedgedrag. Hashima en Amato (1994) suggereren dat sommige vormen van sociale steun problematisch opvoedingsgedrag onder alle ouders verminderen, terwijl andere vormen van sociale steun alleen het opvoedingsgedrag van ouders die in armoede leven positief beïnvloeden.

Ceballo en McLoyd (2002) veronderstellen dat de invloed van sociale steun volgens een ander mechanisme werkt bij gezinnen die langdurig in een stressvolle situatie verkeren. Uit onderzoek van hen bleek dat de positieve invloed van sociale steun verzwakt was bij ouders die woonden in arme buurten met veel criminaliteit. Hoe slechter de buurt, hoe zwakker de positieve invloed van emotionele sociale steun op positief opvoedingsgedrag. Een verklaring hiervoor kan zijn dat vrienden en familie van deze ouders zelf ook leven in moeilijke omstandigheden en daarom niet over de middelen beschikken om hulp te bieden, zoals financiële middelen, maar ook toegang tot professionele hulp en opvang voor kinderen (Ceballo & McLoyd, 2002; Turney & Kao, 2009). Al eerder vond Dressler (1985) onder jonge Afrikaanse moeders in de VS dat de positieve invloed van sociale steun minder was bij moeders die langdurig in armoede leefden in vergelijking tot de positieve invloed van sociale steun bij een eenmalige negatieve gebeurtenis.

Kortom, het is duidelijk dat sociale steun de potentie heeft de kwaliteit van opvoeden positief te beïnvloeden, maar dat het proces van sociale steun misschien verschillend werkt voor ouders die met chronische stress te maken hebben of tot een risicogroep behoren (Green, Furrer, & McAllistor, 2007).

Kenmerken van het informele sociale netwerk

Sociale steun wordt veelal verkregen vanuit het informele sociale netwerk. Een informeel sociaal netwerk bestaat uit een groep mensen die vrijblijvend en zonder vaste structuur contact met elkaar hebben. Het informele sociale netwerk bestaat uit vrienden, familie en bekenden. De begrippen informeel sociaal netwerk en sociaal netwerk worden hier beiden gebruikt. Hiermee wordt echter telkens de hiervoor beschreven groep mensen bedoeld. De volgende alinea gaat in op de kenmerken van het informele sociale netwerk en hun relatie met de door ouders ervaren sociale steun.

Van Sonderen (1991) stelt dat interactiekenmerken, relatiekenmerken, de dichtheid en de grootte van het netwerk samenhangen met het functioneren van het sociaal netwerk. Het verkrijgen van sociale steun hangt samen met de duur, frequentie en plaats van de contacten, duur van de relatie, het type van de relatie, de frequentie van de contacten en de grootte van het netwerk. Uit een aantal onderzoeken bleek dat mensen met een groter netwerk, die vaker sociale contacten hebben, meer en betere ondersteuning van hun netwerk krijgen. Zo vonden Mason, Couce, Gonzalez, Hiraga en Grove (1994) een positieve relatie tussen de omvang van het sociale netwerk van Afrikaanse moeders in de VS en warmte in opvoedingsgedrag. Uit eerder onderzoek van Jong-Gierveld (1986) bleek daarentegen de inhoud en kwaliteit van relaties sterker samen te hangen met de ontvangen steun dan de grootte en samenstelling van iemands netwerk. Uit onderzoek van MacPhee, Fritz en Miller-Heyl (1996) naar etnische verschillen bleek dat Latino ouders grote, hechte sociale netwerken hadden, maar minder personen die hun emotioneel ondersteunen. Anglo ouders daarentegen hadden structureel-diffuse maar emotioneel steunende netwerken. Uit onderzoek naar de leefomstandigheden van de Zweedse bevolking bleek dat iets meer dan 20% van de ouders waarvoor informele steunbronnen beperkt beschikbaar waren, intensief gebruik maakten van hun informele netwerk. Verondersteld wordt dat deze ouders veel steun ervaren van een klein netwerk (Bradshaw, Jamieson, & Wasoff, 2008).

Hieruit kan opgemaakt worden dat iemand met een beperkt netwerk toch goed kan functioneren. Anderzijds blijkt ook dat iemand met een groot netwerk zich toch eenzaam en te weinig ondersteund kan voelen. Daarom is het belangrijk ook de perceptie van iemands netwerk mee te nemen om te beoordelen of het netwerk goed functioneert (Hortulanus et al., 2003; Rutgeerts, 2005; Tietjen & Bradley, 1985).

Demografische kenmerken en het sociaal netwerk

Uit de literatuur komt een aantal demografische kenmerken naar voren die gerelateerd blijken aan een beperkte toegang tot een ondersteunend sociaal netwerk. Turney en Kao (2009) vonden dat migranten ouders minder sociale steun ontvangen dan de autochtone, blanke ouders. Recente nationale en internationale onderzoeken vonden een relatie tussen de opleiding van ouders, het inkomen en de beschikbaarheid van hun informele sociale netwerk. Uit recent Schots en Zweeds onderzoek kwam naar voren dat alleenstaande ouders, ouders met een laag inkomen, een lage opleiding en ouders die veel opvoedstress ervaren, minder toegang hebben tot een informeel

sociaal netwerk (Bradshaw et al., 2008; Bremberg, 2008). Daarnaast bleek dat de ouders die de meeste moeite hebben met hulp te vragen van anderen en diegenen waarvoor informele steun beperkt beschikbaar is, ook het minste gebruik maken van informele steunbronnen (Bradshaw et al., 2008). Ook bij onderzoek onder de Nederlandse bevolking vond men een duidelijke positieve samenhang tussen de omvang van het netwerk en het opleidingsniveau (Bolt, 2000; Van der Poel, 1993).

Het opbouwen van een informeel sociaal netwerk

Een belangrijk aspect bij het opbouwen van een stabiel en goed functionerend netwerk is wederkerigheid (Hortulanus et al., 2003). Dit wordt bevestigd door onderzoeksresultaten van Plickert, Rochelle en Wellman (2007) waarin naar voren kwam dat het geven van steun sterk gerelateerd is aan het krijgen van steun. Polansky, Gaudin, Ammons en Davis (1985) vonden dat er voor moeders die hun kinderen verwaarlozen minder informele steun voor handen is omdat zij anderen vaak geen wederdienst bewijzen.

Voorgaande impliceert dat men sociale vaardigheden nodig heeft voor het opbouwen en onderhouden van een sociaal netwerk. In een sociale relatie moet men aan de gevende kant responsief en ondersteunend kunnen zijn (La Gaipa, 1990). Aan de ontvangende kant moet men zich kwetsbaar op kunnen stellen (Goldsmith & Parks, 1990) en in moeilijke situaties hulp van anderen kunnen vragen (Enkenrode & Wethington, 1990). Door gebrek aan sociale vaardigheden lukt het sommige mensen niet adequaat op een probleemsituatie te reageren en steun te mobiliseren (Healy & Darlington, 1999; Hortulanus et al., 2003; Polansky et al., 1985). Anderen vragen liever geen hulp omdat ze niet afhankelijk willen zijn, het zien als zwakte of anderen niet willen belasten met hun problemen. Daarnaast wordt hulp niet altijd positief ervaren. Sommige mensen ervaren het als bemoeienis (Hortulanus et al., 2003). Bradshaw en collega's (2008) vonden hiertoe dat moeders zonder opleiding het moeilijker vonden om hulp te zoeken, maar ook vaker van mening waren dat hulp van professionals zou resulteren in ongewenste bemoeienis dan hoger opgeleide moeders.

Een goed functionerend sociaal netwerk is dan ook niet voor iedereen vanzelfsprekend. Naast een gebrek aan sociale vaardigheden zijn er nog verschillende factoren die de sociale contacten en het sociale netwerk negatief kunnen beïnvloeden. Eerder (pag. 3) werden maatschappelijke ontwikkelingen aangehaald die het onderhouden van een goed functionerend sociaal netwerk moeilijk maken. Daarnaast leiden ingrijpende levensgebeurtenissen er bijvoorbeeld soms toe dat het netwerk verzwakt of wegvalt (Hortulanus et al., 2003; Machielse, 2005). Wanneer mensen dan geen nieuwe contacten opbouwen raken ze in een sociaal isolement. Ook andere meer alledaagse dingen zoals gebrek aan mobiliteit, financiële problemen, slechte gezondheid, psychische problemen, taalproblemen, problematisch gedrag van kinderen, regelmatig verhuizen, geografische afstand tot vrienden en familie en een grote gezinslast kunnen sociale contacten negatief beïnvloeden (Rutgeerts, 2005). Bremberg (2008) noemt dat ook een gebrek aan ontmoetingsplaatsen het onderhouden van contacten in de weg kan staan.

Kortom, voor mensen die door hun sociale of persoonlijke omstandigheden weinig te bieden hebben doordat ze bijvoorbeeld niet sociaal vaardig zijn of weinig financiële middelen hebben, is het moeilijker een sociaal netwerk in stand te houden (Hortulanus et al., 2003). Dat wil niet zeggen dat het ontbreken van een netwerk dat ouders voorziet in sociale steun altijd problemen oplevert. Uit onderzoek blijkt echter wel dat gezinnen die een beperkt sociaal netwerk hebben meer risico lopen op verschillende problemen, inclusief kindermishandeling en verwaarlozing (Garbarino & Sherman, 1980; MacPhee, Fritz, & Miller-Heyl, 1996).

Vormen van informele sociale steun

Over het algemeen zijn er twee belangrijke soorten sociale steun te onderscheiden: praktische en emotionele steun. Praktische steun is de materiële hulp zoals geld, voeding, kleding, hulp bij huishoudelijke dingen, advies of informatie. Emotionele steun is steun die de betrokkene het gevoel geeft dat anderen om hem geven, er aandacht is voor zijn of haar belevenissen en gevoelens en dat hij/zij kan praten over persoonlijke problemen. ‘Social companionship’ wordt vaak ook genoemd als een vorm van steun. Hiermee wordt bedoeld dat men samen activiteiten onderneemt zoals winkelen, koffiedrinken, samen eten, naar de bioscoop gaan (e.a. Fischer, 1982). Van Sonderen (1991) heeft voorgaande soorten steun opgesplitst in zes typen sociale steun: alledaagse emotionele ondersteuning, emotionele ondersteuning bij problemen (hiermee wordt gehoor gegeven aan het onderscheid tussen sociale steun in stressvolle en niet-stressvolle situaties), waarderingsteun (complimenteren, in vertrouwen nemen, adviezen opvolgen), informatieve steun (opbouwende kritiek), social companionship en instrumentele (praktische) steun.

Effect van interventies op het bevorderen van sociale steun

Moran, Ghate en Van der Merwe (2004) concluderen dat er maar enkele studies met een sterk design bestaan die onderzoeken wat de werkzame bestanddelen zijn bij het bevorderen van sociale steun voor ouders. De uitkomsten hiervan zijn echter niet consistent. Eén van de verklaringen hiervoor is het gebruik van uiteenlopende vragenlijsten. Vaak blijft kwantitatief effect uit terwijl bij kwalitatieve evaluaties duidelijk naar voren komt dat ouders steun ervaren bij deelname aan groepsbijeenkomsten. Volgens Ghate en Ramella (2002) is er echter weinig bekend over het lange-termijn effect van deze bijeenkomsten en of ze resulteren in sociale netwerken die ook blijven bestaan na het beëindigen van de interventie. Ghate en Ramella (2002) vonden dat zonder begeleiding van een professional de sociale netwerken na verloop van tijd verwateren. In Nederland zijn er ouderkamers opgericht. Een ouderkamer op een voorschool of (brede)basisschool is een ontmoetingsplaats met als doel het versterken van de informele steun voor ouders. In Rotterdam zijn er ouderconsulenten aangesteld om de ouderkamers te leiden. In Nederland is nog geen onderzoek gedaan naar de effecten van de ouderkamer.

Het is niet duidelijk welke groep ouders de ouderkamer bezoekt en in hoeverre de

ouderkamer zich richt op het versterken van de kwaliteit en kwantiteit van informele netwerken van ouders. Ook is niet bekend wat ouders aan steun voor het opvoeden van hun kinderen ervaren op de ouderkamer en of dit een positieve invloed heeft op het opvoedgedrag van de bezoekende ouders. Hieruit komen de volgende onderzoeksvragen voort: 1. Wat zijn de kenmerken van de respondenten? 1a. Wat is de frequentie van hun bezoek van ouders aan de ouderkamer, naar welke bijeenkomsten gaan ze en verschilt dit naar ouderkenmerken? 2. In hoeverre ervaren ouders verschillende vormen van sociale steun en een discrepantie tussen de gewenste en ervaren steun door de ouderkamer? 2a. In hoeverre verschilt de ervaren steun en de discrepantie tussen gewenste en ervaren steun tussen de ouderkamers en naar ouderkenmerken? 2b. In hoeverre is er volgens ouders en ouderconsulenten een verschil in ervaren sociale steun van de verschillende steunbronnen binnen de ouderkamer? 3. In hoeverre heeft de ouderkamer volgens de ouders positieve invloed op de opvoedcompetentie van de bezoekende ouders? 3a. Is er een verschil in opvattingen van ouders versus ouderconsulenten wat betreft de invloed van de ouderkamer op de opvoedcompetentie? 3b. In hoeverre verschilt de invloed van de ouderkamer op de opvoedcompetentie tussen de ouderkamers en naar ouderkenmerken? 4a. In welke mate hangen de ervaren steun, discrepantie tussen de gewenste en ervaren sociale steun, opvoedcompetentie en ouderkenmerken met elkaar samen? 4b. In hoeverre voorspellen ouderkenmerken als opleiding de frequentie van het bezoek aan de ouderkamer, de ervaren sociale steun, de discrepantie tussen de gewenste en ervaren steun en de opvoedcompetentie? 5. In hoeverre is de ouderkamer volgens de ouderconsulenten gericht op het versterken van de kwantiteit en de kwaliteit van het informele sociale netwerk van ouders?

Omdat eerder effectonderzoek naar vergelijkbare interventies inconsistente gegevens heeft opgeleverd is het moeilijk een verwachting uit te spreken over de resultaten van huidig onderzoek. Er zou een positief verband gevonden kunnen worden tussen de frequentie van het bezoek aan de ouderkamer en de door ouders ervaren sociale steun. Daarnaast zou de ervaren sociale steun een positieve invloed kunnen hebben op de opvoedcompetentie. Volgens de theorie kunnen er bij deze interventie verschillen verwacht worden tussen laagopgeleide ouders en hoog opgeleide ouders en tussen migranten ouders en Nederlandse ouders, het effect dat de interventie hierop heeft is echter onbekend.

METHODE

Design

Dit onderzoek is een eenmalige survey met vragenlijsten.

Procedure

De totale populatie (N=141) ouderconsulenten in Rotterdam is benaderd via Stichting De Meeuw, die de opleiding tot ouderconsulent en deskundigheidsbevordering van de ouderconsulenten verzorgt. De ouderconsulenten zijn eerst mondeling in groepsverband en vervolgens individueel via e-mail geïnformeerd en gevraagd een vragenlijst in te vullen en mee

te werken aan het invullen van vragenlijsten door de bezoekers van de ouderkamer waarop zij werkzaam zijn. Voor ouders die de Nederlandse taal niet voldoende beheersten om zelfstandig de vragenlijst in te vullen werd getolkt door andere ouders of de ouderconsulent. Medewerking gebeurde op vrijwillige basis. Met Stichting De Meeuw en de ouderconsulenten werd afgesproken dat zij als beloning voor hun medewerking de onderzoeksresultaten gepresenteerd krijgen.

Respondenten

Er zijn twee soorten respondenten: ouderconsulenten en ouders. Bij 14 ouderkamers zijn vragenlijsten uitgedeeld aan ouders, waarvan 139 vragenlijsten (134 door moeders en 5 door vaders) zijn ingevuld. De non-respons bij deze groep wordt geschat op 50% en kan te wijten zijn aan gebrek aan tijd en motivatie, maar ook aan de moeilijkheidsgraad van de vragenlijst. Een groot aantal ouders uit de onderzoeksgroep is van allochtone afkomst en beheerst de Nederlandse taal matig, waardoor het invullen van de vragenlijst ondersteuning en meer tijd vergt. Ouders die de taal goed beheersen hebben gemiddeld 20 minuten nodig voor het invullen van de vragenlijst; ouders die de taal maar matig beheersen hebben hiervoor met ondersteuning gemiddeld 40 minuten voor nodig.

Van de 141 ouderconsulenten die gevraagd zijn een vragenlijst in te vullen, hebben 93 consulenten de vragenlijst ingevuld. De non-respons (34%) is veroorzaakt doordat 17 ouderconsulenten langdurig ziek zijn en omdat het invullen op vrijwillige basis gebeurt. De ouderconsulenten gaven aan het erg druk te hebben.

Meetinstrumenten ouders

Achtergrond

Om de gezinsachtergrond van de ouders in kaart te brengen is de Family Background Questionnaire (FBQ) gebruikt. Hierin wordt onder andere gevraagd naar de gezinssamenstelling en het inkomen.

Sociale steun

De sociale steun die ouders ervaren en de discrepantie tussen gewenste en ervaren steun werd gemeten met de Sociale Steun Lijst– Interacties (SSL-I) en de Sociale Steun Lijst – Discrepanties (SSL-D) ontwikkeld door Van Sonderen (1991). Van Sonderen (1991) onderscheidt zowel bij interacties als bij discrepanties zes typen steun. Deze typen zijn: alledaagse emotionele ondersteuning, emotionele ondersteuning bij problemen, waarderingssteun, instrumentele steun, social companionship en informatieve ondersteuning. Omdat iemand zowel in alledaagse situaties als bij problemen behoefte kan hebben aan sociale steun bevatten de SSL-I en de SSL-D interacties die relevant zijn in alledaagse situaties maar ook interacties relevant bij problemen. Daarnaast heeft niet iedereen in dezelfde mate te maken met problemen en zal daarom ook de behoefte aan bepaalde vormen van steun verschillend zijn. Daarom wordt de SSL-I gecombineerd met gegevens van de SSL-D om eventuele discrepantie

tussen ervaren en gewenste steun te meten.

In dit onderzoek zijn de SSL-I en de SSL-D samengevoegd tot één lijst. Dit is mogelijk omdat de SSL-I en de SSL-D alleen in antwoordcategorieën van elkaar verschillen. Het instrument bevat 34 items (vb. “aandachtig naar u luisteren”), onderverdeeld naar de eerder genoemde zes typen steun. Bij een aantal items is de terminologie aangepast om het item toegankelijker te maken voor de doelgroep en is de relatie met het opvoeden geëxpliciteerd (vb. “goede raad geven over het opvoeden van uw kind”).

Aan de items gaat de volgende instructie vooraf: “De volgende vragen gaan over steun bij het opvoeden van uw kinderen die u krijgt door naar de ouderkamer te gaan, van andere ouders en de ouderconsulent. Omcirkel wat het beste bij u past”. Bij ieder item moet eerst beantwoord worden hoe vaak het gebeurt (1. Zelden, nooit, 2. Af en toe, 3. Regelmatig, 4. Erg vaak) en vervolgens wordt gevraagd naar de discrepantie (1. Mis ik, wil ik meer, 2. Mis ik niet echt, 3. Precies goed zo, 4. Gebeurt te vaak).

De zes subschalen (verschillende typen steun) hangen significant met elkaar samen. De Pearsonscorrelaties tussen de subschalen variëren van $r = .45$ tot $r = .78$. De betrouwbaarheid van de lijsten is hoog en varieert bij verschillende onderzoeken bij de SSL-I van $\alpha = .90$ tot $\alpha = .93$ en bij de SSL-D van $\alpha = .83$ tot $\alpha = .96$ (Van Sonderen, 1993). In het huidige onderzoek is de betrouwbaarheid van de SLL-I en SLL-D vergelijkbaar met die van Van Sonderen (1993), namelijk bij de SSL-I $\alpha = .95$ en de SSL-D $\alpha = .98$. De stabiliteit uitgedrukt in ‘test-hertest’ correlatie-coëfficiënt is van de SSL-I is $r = .77$ en van de SSL-D is $r = .85$ (Van Sonderen, 1993).

Opvoedcompetentie

Voor het meten van het versterkend effect van de ouderkamer op de opvoedcompetentie werd gebruik gemaakt van de Vragenlijst Empowerment-Terugblik (EMPO-Terugblik) van Damen en Veerman (2005). Deze vragenlijst wordt afgenomen om inzicht te krijgen in de uitkomsten van een hulpverleningsproces voor de cliënt als opvoeder. Bij dit onderzoek wordt met deze lijst achterhaald wat het bezoek aan de ouderkamer bijdraagt aan de opvoedcompetentie. De vragenlijst maakt onderscheid tussen de mate waarin de persoon als opvoeder het gevoel heeft de situatie waarin deze verkeert te beheersen (*beseft van beheersing*) en de mate waarin de persoon als opvoeder invloed kan uitoefenen om de situatie naar eigen wens te beïnvloeden (*actuele beheersing*).

In totaal bestaat de vragenlijst uit 23 items, waarvan 11 items *het beseft van de beheersing* meten (vb. “Heb ik een duidelijker beeld van hoe ik mijn kind(eren) het beste kan opvoeden”) en 12 items *de actuele beheersing* (vb. “Vraag ik makkelijker iemand om raad over de opvoeding van mijn kind”). Aan de items gaat de volgende instructie vooraf: *beseft van beheersing* - “De volgende stellingen gaan over hoe de ouderkamer u als opvoeder heeft geholpen, u kind beter te begrijpen.” en *actuele beheersing* - “De volgende stellingen gaan over hoe de ouderkamer u als opvoeder sterker heeft gemaakt”. Bij iedere uitspraak wordt de respondent gevraagd aan te geven

in hoeverre deze het met de uitspraak eens is.

In tegenstelling tot de 5-punts Likertschaal weergegeven in de originele versie van de vragenlijst wordt hier een 7-puntschaal gebruikt (sterk eens, mee eens, beetje eens, beetje oneens, oneens, sterk oneens, weet niet) omdat de respondenten hierdoor een genuanceerder antwoord kunnen geven en niet gedwongen worden tot een keuze wanneer zij niet over de benodigde kennis beschikken. De samenhang tussen de twee schalen uitgedrukt in correlatiecoëfficiënt bij N= 49 is $r = .84$ (Damen & Veerman, 2005). In het huidige onderzoek werd een vergelijkbare samenhang gevonden, bij N= 139 is $r = .82$. De betrouwbaarheid van de schaal 'besef van beheersing' bij N= 49 is $\alpha = .93$ en van de schaal 'actuele beheersing' $\alpha = .94$ (Damen & Veerman, 2005). In het huidige onderzoek is de betrouwbaarheid vergelijkbaar met die van Damen en Veerman (2005), namelijk van 'besef van beheersing' bij N= 93 is $\alpha = .94$ en van 'actuele beheersing' $\alpha = .94$.

Ervaren steun van verschillende steunbronnen

Om te achterhalen of er een verschil bestaat tussen de hoeveelheid ervaren steun van 1. andere ouders versus de ouderconsulent en 2. tussen een koffieochtend versus een themabijeenkomst is de ouders aan de hand van vijf items gevraagd iedere steunbron een cijfer tussen 0 en 10 te geven voor de steun die zij van deze steunbronnen ervaren.

Meetinstrumenten ouderconsulenten

Achtergrond

De ouderconsulent werd naar haar culturele achtergrond gevraagd.

Sociale steun

De ouderconsulenten is gevraagd naar hun perceptie over de typen steun die ouders ervaren door het bezoeken van de ouderkamer. Hiertoe is gebruik gemaakt van de verkorte SSL-I die 6 items bevat. Ieder item vertegenwoordigd hier één type steun (vb. "krijgen ouders emotionele steun van andere ouders bij het opvoeden van hun kind(eren) doordat er aandachtig naar hen wordt geluisterd, ze worden gerust gesteld of getroost") en werden gescoord op een 7-puntsschaal (sterk eens, mee eens, beetje eens, beetje oneens, oneens, sterk oneens, weet niet). De betrouwbaarheid van de schaal bij N= 93 is $\alpha = .63$.

Opvoedcompetentie

De vragenlijst EMPO-terugblik (pag. 9-10) is ook door de ouderconsulenten ingevuld, waarbij de oorspronkelijke uitspraken in de lijst voor de ouderconsulenten zijn aangepast om de uitspraken aan te laten sluiten bij het perspectief van waaruit zij de vragenlijst invullen. Bijvoorbeeld "Denk ik meer na over waarom hun kind(eren) zich zo gedragen.", wordt "Denken ouders meer na over waarom hun kind(eren) zich zo gedragen". De schaal 'actuele beheersing' is onderverdeeld in drie subschalen: 'Informatie vergaren', 'het gevoel grip te hebben op de opvoeding' en 'actie ondernemen'. De betrouwbaarheid van de schaal 'besef van beheersing' bij

N= 49 is $\alpha = .93$ en van de schaal 'actuele beheersing' $\alpha = .94$ (Damen & Veerman, 2005). In het huidige onderzoek is de betrouwbaarheid iets lager maar wel voldoende, namelijk van de schaal 'besef van beheersing' bij N= 93 is $\alpha = .89$ en van de schaal 'actuele beheersing' $\alpha = .83$, met de subschalen 'Informatie vergaren' $\alpha = .85$, 'het gevoel grip te hebben op de opvoeding' $\alpha = .79$ en 'actie ondernemen' $\alpha = .69$.

Ervaren steun van verschillende steunbronnen

Om te achterhalen of er een verschil bestaat tussen de hoeveelheid ervaren steun van andere ouders versus de ouderconsulent en tussen een koffieochtend versus een themabijeenkomst werden de ouderconsulenten aan de hand van twee items gevraagd in hoeverre ouders in de ouderkamer steun ervaren van 1. de ouderconsulent en de andere ouders en van 2. een koffieochtend en een themabijeenkomst. Hiertoe moesten de ouderconsulenten per item 100 punten verdelen.

Functie ouderkamer en werkwijze ouderconsulent

Aan de vragenlijst zijn drie items toegevoegd in de vorm van stellingen, die gaan over de functie van de ouderkamer (vb. "De ouderkamer heeft een ontmoetingsfunctie voor ouders.") en zes items om een aantal aspecten van de werkwijze van de ouderconsulenten te bevestigen en eventuele verschillen tussen de ouderconsulenten te achterhalen (vb. "stimuleer ik ouders over het opvoeden van hun kinderen te praten in de ouderkamer"). De items werden gescoord op een 7-puntsschaal (sterk eens, mee eens, beetje eens, beetje oneens, oneens, sterk oneens, weet niet). De items zijn gebaseerd op informatie uit interviews met drie ouderconsulenten voorafgaand aan het onderzoek. De betrouwbaarheid van de schaal 'functie ouderkamer' bij N= 93 is $\alpha = .68$ en van de schaal 'werkwijze ouderconsulent bij N= 93 is $\alpha = .76$.

Belang van informele sociale steun

Met behulp van zeven items is gepoogd inzicht te krijgen in de mening van de ouderconsulenten over de behoefte van ouders aan en het belang van sociale steun bij het opvoeden van hun kinderen (vb. "Het vergroten van het sociaal netwerk van ouders zorgt voor meer steun bij het opvoeden."). De zeven items zijn gescoord op een 7-puntschaal (sterk eens, mee eens, beetje eens, beetje oneens, oneens, sterk oneens, weet niet). De items zijn gebaseerd op de literatuur over het belang van informele sociale steun. De betrouwbaarheid bij N= 93 is $\alpha = .63$.

Effect ouderkamer

Er zijn zes items toegevoegd die het effect van de ouderkamer op de kwantiteit van het informele sociale netwerk van ouders meten (vb. "Door de ouderkamer gaan ouders nieuwe contacten met andere ouders aan en wordt hun sociaal netwerk vergroot.") met zeven antwoordmogelijkheden (sterk eens, mee eens, beetje eens, beetje oneens, oneens, sterk oneens, weet niet). De betrouwbaarheid van de schaal bij N= 93 is $\alpha = .79$.

Factoranalyse

Er is een principale component analyse (PCA) uitgevoerd voor de verschillende schalen waaruit de gebruikte vragenlijsten zijn opgebouwd. Hieraan voorafgaand is de Kaiser-Meyer-Okin test uitgevoerd. Voor alle schalen was de waarde hoger dan de aanbevolen waarde van .6 (Kaiser 1970, 1974, zoals geciteerd in Pallant, 2007). De Bartlett's Test of Sphericity (Bartlett, 1954, zoals geciteerd in Pallant, 2007) was voor alle schalen significant. Dit betekent dat er geen belemmeringen waren in de data om ze te reduceren. Factorladingen groter dan of gelijk aan 0.3 zijn geaccepteerd als passende lading. Bij beoordeling van de analyses is gekeken naar de eigenwaarden en is de screeplot geïnspecteerd. De plaats van de knik in de screeplot gaf daarbij de doorslag.

Vragenlijst ouders

Bij deze factoranalyse is uitgegaan van de schalen zoals door de ontwikkelaars is aangegeven. Voor de Sociale Steunlijst-Interacties (SLL-I) (34 items) werd een 1-factoroplossing vastgesteld, er waren zeven componenten met eigenwaarden >1, maar de screeplot had een knik na de eerste component. Omdat de SLL-I onderverdeeld is in zes subschalen die de verschillende soorten sociale steun vertegenwoordigen is een gedwongen 6-factoranalyse uitgevoerd. Hieruit kwam echter ook een 1-factoroplossing. Deze factor meet de 'ervaren sociale steun' en verklaart 38.6% aan variantie. Deze uitkomsten betekenen dat onderzoeksvraag twee niet beantwoord kan worden. De verschillende soorten steun zijn in deze onderzoeksgroep niet empirisch te onderscheiden, zij hangen in hoge mate met elkaar samen zodat er geen sprake is van afzonderlijke factoren. Onderzoeksvraag twee wordt vervangen door: In hoeverre ervaren ouders sociale steun van de ouderkamer? Voor de Sociale Steunlijst-Discrepanties (SLL-D) (34 items) werd eveneens een 1-factoroplossing vastgesteld. Er waren drie componenten met eigenwaarden >1, maar de screeplot had ook hier een duidelijke knik na de eerste component. De vastgestelde factor verklaart 64.4% aan variantie en meet de 'discrepancie tussen de gewenste en ervaren sociale steun'.

Voor de subschaal '*beseft van beheersing van de opvoeding*' (11 items) werden twee componenten met eigenwaarden >1 gevonden, deze verklaren 66.1%, 9.3% en samen 75.5% van de variantie. Aangezien het screeplot een duidelijke knik laat zien na de eerste component, is een 1-factoroplossing vastgesteld, evenals voor de subschaal '*actuele beheersing van de opvoeding*' (12 items), waarbij de twee componenten met eigenwaarden >1, 64%, 8.6% en samen 72.6% aan variantie verklaren.

Vragenlijst ouderconsulenten

Bij de schaal '*Het belang van sociale steun*' (7 items) werd na een gedwongen 1-factoranalyse een 1-factoroplossing vastgesteld. Twee componenten hadden eigenwaarden >1, die 33.3% en 16.7% van de variantie verklaren, de screeplot had echter een duidelijke knik na de eerste component. Bij de schaal '*Doel ouderkamer*' (3 items) werd na inspectie van de screeplot en eigenwaarden ook een 1-factoroplossing vastgesteld, waarbij de component 61.7% van de

variantie verklaart. Dit geldt ook voor de schaal '*Werkwijze ouderconsulent*' (6 items) waarbij de factor 48.3% van de variantie verklaart. En eveneens voor de schaal '*Effect ouderkamer*' (6 items) waarbij de factor 51.5% van de variantie verklaart. Bij de schaal '*Sociale steun*' (6 items) lag de knik in de screeplot duidelijk na de tweede component, er werd een 2-factoroplossing vastgesteld, waarbij de twee componenten samen 59% van de variantie verklaren. De eerste component (4 items) verklaart 38.8% van de variantie en meet de factor '*sociale steun binnen de ouderkamer*'. De tweede component (2 items) verklaart 20.2% van de variantie en meet de factor '*sociale steun buiten de ouderkamer*'. De twee subschalen kunnen niet als zodanig gebruikt worden omdat de betrouwbaarheid van de schaal '*sociale steun buiten de ouderkamer*' te laag is ($\alpha = .52$).

Voor de subschaal '*besef van beheersing van de opvoeding*' (11 items), werden 3 componenten gevonden met eigenwaarde >1 , deze verklaren 52.4%, 12.6% en 9.9% van de variantie. Na inspectie van de screeplot is een 1-factoroplossing vastgesteld die 52.4% van de variantie verklaart. Voor de subschaal '*actuele beheersing van de opvoeding*' (12 items), werd na oblique rotatie een 3-factoroplossing vastgesteld. Drie componenten met eigenwaarden >1 werden gevonden. Deze verklaren 37.9%, 16.4%, 9.1% en samen 63.4% van de variantie. De knik in de screeplot lag na de derde component. De drie factoren komen overeen met de onderwerpen die de vragenlijst behandelt, namelijk: grip hebben op een bepaalde situatie, op zoek gaan naar informatie om bepaalde situaties beter te begrijpen en gerichte actie ondernemen om bepaalde situaties te veranderen. Om het oordeel van ouders en ouderconsulenten over het versterkend effect van de ouderkamer op de actuele beheersing van de opvoeding te kunnen vergelijken wordt hier eveneens als bij de ouders voor deze schaal een 1-factoroplossing gehanteerd.

Missing values

Om onderscheid te kunnen maken tussen gegevens die ontbreken omdat er geen antwoord is gegeven of omdat de vraag niet van toepassing was op de respondent, zijn zoals wordt aangeraden in Baarda, De Goede en Van Dijkum (2007) 'user missing values' ingevoerd. Daarnaast is op advies van Pallant (2007) gekozen voor de optie 'exclude cases pairwise'. Dit houdt in dat de respondent alleen wordt uitgesloten voor analyses waarvoor de vereiste gegevens ontbreken. Alle analyses waarvoor de respondent de vereiste gegevens heeft ingevuld kunnen worden uitgevoerd.

Analyse technieken

De gegevens zijn geanalyseerd met behulp van SPSS versie 15. Op basis van de uitkomsten van de factoranalyse zijn somscores berekend voor de ervaren sociale steun, de discrepantie tussen de gewenste en ervaren sociale steun en de opvoedcompetentie. Daarbij is met de 'one-way between-groups analysis of variance' nagegaan of er significante verschillen bestaan tussen

respondenten met een verschillende culturele achtergrond, opleiding, de frequentie van het bezoek aan de ouderkamer en tussen de ouderkamers. De 'independent-samples t-test' is gebruikt om verschillen in scores tussen werkende en niet-werkende ouders en ouders met en zonder uitkering te toetsen. Om te achterhalen of er een relatie bestaat tussen de sociale steun die ouders ervaren door de ouderkamer te bezoeken en de opvoedcompetentie is de Pearson's productmomentcorrelatie uitgerekend. Daarnaast zijn Pearson's correlaties berekend voor de relaties tussen de ervaren discrepantie tussen de gewenste en ervaren sociale steun, de ervaren sociale steun, de frequentie van het bezoek aan de ouderkamer, de opleiding en de opvoedcompetentie. Ten slotte zijn er regressieanalyses uitgevoerd om te onderzoeken of ouderkenmerken zoals opleiding de frequentie van hun bezoek aan de ouderkamer, de ervaren sociale steun, de ervaren discrepantie tussen gewenste en ervaren sociale steun en de opvoedcompetentie voorspellen.

RESULTATEN

1. Wat zijn de kenmerken van de respondenten?

Van de 139 ouders, zijn 134 vragenlijsten ingevuld door moeders en 5 door vaders. De leeftijd van de ouders varieerde van 23 jaar tot 52 jaar. De ouders zijn voornamelijk van allochtone afkomst (85%), niet-werkend (70%) en laag tot gemiddeld opgeleid (een VMBO diploma komt het meeste voor). Ook de ouderconsulenten zijn voornamelijk van allochtone afkomst (>80%).

1a. Wat is de frequentie van het bezoek van ouders aan de ouderkamer, naar welke bijeenkomsten gaan ze en verschilt dit naar ouderkenmerken?

Meer dan 80% van de ouders komt één keer per week of vaker naar de ouderkamer en neemt deel aan verschillende bijeenkomsten.

Verschil in bezoek ouderkamer naar ouderkenmerken

Werkende ouders ($M= 3.8$, $SD= 1.76$) bezochten significant minder vaak de ouderkamer dan niet-werkende ouders, ($M= 4.93$, $SD= 1.32$), $t(-3.653)$, $p=0.001$. De magnitude van de verschillen in gemiddelden is groot ($\eta^2= 0.10$). Ook is er een significant verschil ($p<.01$) [$F(4,127) = 3.8$, $p=0.01$] naar culturele achtergrond van de ouders met een middelmatig tot groot effect ($\eta^2=0.11$). Post-hoc vergelijkingen met de Tukey HSD test laten zien dat ouders met een Surinaams/Antilliaanse achtergrond ($M= 3.63$, $SD=1.89$) significant minder naar de ouderkamer komen dan ouders met een Turkse ($M= 4.93$, $SD= 1.24$) en Marokkaanse ($M= 5.07$, $SD= 1.12$) achtergrond.

2. In hoeverre ervaren ouders sociale steun en eventueel een discrepantie tussen de gewenste en ervaren sociale steun bij bezoek aan de ouderkamer?

Met de SLL-I is de sociale steun die ouders ervaren door de ouderkamer te bezoeken gemeten. Overeenkomstig met eerdere onderzoeksgegevens van Van Sonderen (1991) geven de gemiddelde score op ervaren sociale steun ($M= 75.82$, $SD= 18.08$) en de modus (58) aan dat de meeste ouders 'af en toe' sociale steun ervaren van de ouderkamer. De gemiddelde score ($M= 65.44$, $SD=22.09$) voor de ervaren discrepantie tussen de gewenste en ervaren sociale steun gemeten met de SLL-D laat zien dat de ouders nauwelijks discrepantie ervaren. Omgerekend komt de gemiddelde score overeen met het antwoord 'mis ik niet echt, maar het zou prettig zijn als het wat vaker gebeurde'. De ouders zouden het prettig vinden wat meer sociale steun te ervaren, maar in hun huidige situatie missen ze het niet echt. De gemiddelde score die het vaakst voorkwam (34) komt overeen met het antwoord 'precies goed zo'. De gemiddelde score in huidig onderzoek is ongeveer 50% hoger dan de gemiddelde score uit onderzoeksgegevens van Van Sonderen (1991), de modus uit huidig onderzoek is echter wel vergelijkbaar met de gemiddelde scores die Van Sonderen vond.

2a. In hoeverre verschilt ervaren steun en discrepantie tussen gewenste en ervaren sociale steun naar ouderkenmerken en tussen de ouderkamers?

Verschil in ervaren sociale steun tussen ouderkamers en naar ouderkenmerken

Allereerst is er een significant verschil in scores ($p<.01$) [$F(12, 111) = 5.4$ $p=0.00$] met een zeer groot effect ($\eta^2= 0.37$) in ervaren sociale steun ($M= 75.82$, $SD= 18.08$, min.= 36, max.= 119) tussen de ouderkamers. Het gemiddelde van de laagst scorende ouderkamer bedroeg $M= 59.33$ ($SD= 10.69$) en het gemiddelde van de hoogst scorende ouderkamer bedroeg $M= 103.70$ ($SD= 16.81$). Er is ook een significant verschil in scores ($p<.01$) [$F(4, 113) = 4,4$ $p=0.00$] met een groot effect ($\eta^2= 0.13$) in ervaren sociale steun naar culturele achtergrond. Vergelijking van de scores laat zien dat ouders met een Turkse achtergrond ($M= 81.75$, $SD=17.07$) significant meer sociale steun ervaren dan ouders met een Surinaams/Antilliaanse achtergrond ($M= 66.33$, $SD= 15.53$). Vervolgens is er een significant verschil in scores ($p<.05$) [$F(5, 114) = 2,6$ $p=0.02$] met een middelmatig tot groot effect ($\eta^2= 0.10$) in ervaren sociale steun naar opleiding gevonden. Bij het vergelijken van de scores bleek dat de ouders die alleen primair onderwijs hebben gevolgd ($M= 90.07$, $SD= 16.79$) significant meer sociale steun ervaren dan ouders met een Vmbo-diploma ($M= 73.83$, $SD= 18.90$) en ouders met een Hbo-diploma ($M= 74.26$, $SD= 12.93$). Er is ook een significant verschil in scores ($p<.01$) [$F(5, 118) = 7.2$ $p=0.00$] met een zeer groot effect ($\eta^2= 0.23$) in ervaren sociale steun naar de frequentie van het bezoek aan de ouderkamer. Bij de vergelijking van scores naar de frequentie van het bezoek aan de ouderkamer kwam naar voren dat ouders die de ouderkamer altijd bezoeken wanneer hij open is ($M= 85.51$, $SD= 16.65$)

significant meer sociale steun ervaren dan ouders die de ouderkamer minder vaak bezoeken. Daarnaast rapporteren niet-werkende ouders ($M= 79.33$, $SD= 18.05$) significant meer sociale steun te ervaren dan werkende ouders ($M= 66.69$, $SD= 14.02$), $t(-3.755)$, $p=0.00$. De magnitude van de verschillen in gemiddelden is middelmatig tot groot ($\eta^2= 0.10$). Er is geen significant verschil tussen de scores van ouders met uitkering ($M= 80.56$, $SD= 14.62$) en ouders zonder uitkering, ($M= 73.84$, $SD= 18.77$), $t(1.833)$, $p=0.69$. De magnitude van de verschillen in gemiddelden is klein ($\eta^2= 0.03$).

Vershil in discrepantie tussen gewenste en ervaren sociale steun tussen de ouderkamers en naar ouderkenmerken

Er is een significant verschil gevonden in ervaren discrepantie tussen de gewenste en ervaren steun ($M= 65.43$, $SD= 24.16$, min. = 34, max. = 121) tussen de ouderkamers ($p<.01$) [$F(13.107) = 18.2$ $p=0.00$] met een zeer groot effect ($\eta^2= 0.69$). Het gemiddelde van de laagst scorende ouderkamer bedroeg $M= 40.29$ ($SD= 5.46$) en het gemiddelde van de hoogst scorende ouderkamer bedroeg $M= 108.00$ ($SD= 8.08$). Er is wat betreft discrepantie tussen de ervaren en gewenste steun veel spreiding in de scores. Er is geen significant verschil in ervaren discrepantie tussen gewenste en ervaren sociale steun tussen werkende ouders ($M= 65.44$, $SD=22.09$) en niet-werkende ouders, ($M=65.19$, $SD=25.06$), $t(0.052)$, $p=0.96$. De magnitude van de verschillen in gemiddelden is klein ($\eta^2= 0.00$). Er is ook geen verschil in discrepantie van ouders met uitkering ($M= 59.42$, $SD=24.55$) en ouders zonder uitkering, ($M= 67.48$, $SD= 23.27$), $t(-1.629)$, $p=0.11$. De magnitude van de verschillen in gemiddelden is klein ($\eta^2= 0,02$).

2b. In hoeverre is er volgens ouders en ouderconsulenten een verschil in ervaren sociale steun van de verschillende steunbronnen binnen de ouderkamer?

Om te onderzoeken of er een verschil in ervaren sociale steun bestaat tussen de verschillende steunbronnen binnen de ouderkamer zijn de scores van ouders en ouderconsulenten voor de verschillende steunbronnen met elkaar vergeleken. Daarnaast zijn de scores van de ouders versus de ouderconsulenten vergeleken.

Tabel 1; Scores ouders (cijfer 0-10) voor de verschillende steunbronnen.

Variabelen	M	SD	m
Sociale steun koffieochtend	6.63	2.38	8
Sociale steun themabijeenkomst	7.47	2.20	8
Sociale steun andere ouders	6.49	2.72	8
Sociale steun ouderconsulent	7.65	2.57	10

Tabel 2; Scores ouderconsulenten (min. 0, max. 100) verschillende steunbronnen.

Variabelen	M	SD	m
Sociale steun koffieochtend	43.55	16.13	50
Sociale steun themabijeenkomst	52.91	16.75	50
Sociale steun andere ouders	42.59	16.14	50
Sociale steun ouderconsulent	55.98	15.64	50

Uit bovenstaande tabellen blijkt dat volgens zowel de ouders als de ouderconsulenten, ouders iets meer sociale steun ervaren van de ouderconsulent en de themabijeenkomst, dan van de andere ouders en de koffieochtend.

3. In hoeverre heeft de ouderkamer volgens de ouderconsulenten en de ouders een positieve invloed op de opvoedcompetentie van de bezoekende ouders en in hoeverre verschilt deze perceptie?

Aan ouders en ouderconsulenten is gevraagd in hoeverre zij vinden dat de ouderkamer de opvoedcompetentie versterkt. Het versterken van de opvoedcompetentie is gemeten met twee subschalen van de EMPO, *het besef van beheersing van de opvoedcompetentie* (11 items, min.0, max. 66) en *de actuele beheersing van de opvoedcompetentie* (12 items, min. 0, max. 72).

Tabel 3; Gemiddelden subschalen EMPO (*M*), modus (*m*), standaarddeviatie (*SD*) en betekenis van de gemiddelde score (label) voor scores van ouders en ouderconsulenten.

	Versterking besef van beheersing opvoedcompetentie				Versterking actuele beheersing van opvoedcompetentie			
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>m</i>	label	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>m</i>	label
Ouderconsulenten	54.21	5.70	55	Eens	56.26	5.47	55	Beetje eens - Eens
Ouders	47.68	12.68	55	Beetje eens - Eens	49.10	15.07	60	Beetje eens- Eens

Uit bovenstaande tabel blijkt dat ouders gematigd positief tot positief zijn over de versterking van hun opvoedcompetentie. De ouderconsulenten zijn iets positiever. De gemiddelde scores van de ouders zijn vergelijkbaar met de onderzoeksgegevens van Damen en Veerman (2005), de scores van de ouderconsulenten liggen duidelijk hoger. Bij vergelijking van scores van ouderconsulenten versus ouders voor de versterking van *het besef van de beheersing van de opvoedcompetentie* door de ouderkamer komt naar voren dat ouders ($M=47.79$, $SD=13.59$) significant lager scoorden dan ouderconsulenten, ($M=54.21$, $SD=5.70$), $t(-3.967)$, $p=0.00$. De magnitude van de verschillen in gemiddelden is middelmatig tot groot ($\eta^2=0.08$). Ook voor de versterking van *de actuele beheersing van de opvoedcompetentie* scoorden ouders ($M=49.01$, $SD=15.07$) significant lager dan ouderconsulenten ($M=56.26$, $SD=5.47$), $t(-5.029)$, $p=0.00$. De magnitude van de verschillen in gemiddelden is middelmatig tot groot ($\eta^2=0.10$). Hierbij moet opgemerkt worden dat de spreiding van de scores van ouders groot was. Kortom, zowel de versterking van het besef als de actuele beheersing van de opvoedcompetentie wordt door ouderconsulenten significant hoger ingeschat dan door ouders zelf.

3a. In hoeverre verschilt de invloed van de ouderkamer op de opvoedcompetentie tussen de ouderkamers en naar ouderkenmerken?

Versterking van het besef van beheersing van de opvoedcompetentie

Er is een significant ($p < .01$) verschil in het versterkend effect van de ouderkamer op 'het besef van beheersing van de opvoedcompetentie' ($M = 47.68$, $SD = 12.72$, min. = 11, max. = 66) tussen de ouderkamers $F(12, 113) = 3.2$ $p = 0.01$, met een zeer groot effect ($\eta^2 = 0.25$). Het gemiddelde van de laagst scorende ouderkamer bedroeg $M = 36.00$ ($SD = 18.92$) en het gemiddelde van de hoogst scorende ouderkamer bedroeg $M = 53.80$ ($SD = 4.29$). Ook is er een significant ($p < .01$) verschil op dit punt naar culturele achtergrond [$F(4, 113) = 5.7$ $p = 0.00$] met een zeer groot effect ($\eta^2 = 0.27$). Ouders uit de categorie 'overige achtergrond' ($M = 27.20$, $SD = 21.04$) rapporteren zich significant minder versterkt te voelen in hun 'besef van beheersing van de opvoedcompetentie' dan de andere ouders ($M = 49.07$, $SD = 11.60$). Er is geen significant verschil tussen werkende ouders ($M = 47.35$, $SD = 12.32$) en niet-werkende ouders, ($M = 48.20$, $SD = 12.42$), $t(-3.44)$, $p = 0.75$ wat betreft het versterkend effect van de ouderkamer op 'het besef van beheersing van de opvoedcompetentie'. De magnitude van de verschillen in gemiddelden is middelmatig ($\eta^2 = 0.08$). Er is geen significant verschil tussen de scores van ouders met ($M = 47.74$, $SD = 12.50$) en ouders zonder een uitkering, ($M = 47.09$, $SD = 12.94$), $t(0.254)$, $p = 0.80$). De magnitude van de verschillen in gemiddelden is zeer klein ($\eta^2 = 0.00$).

Versterking van de actuele beheersing van de opvoedcompetentie

Allereerst is er een significant ($p < .01$) verschil in het versterkend effect van de ouderkamer op de 'actuele beheersing van de opvoedcompetentie' ($M = 49.01$, $SD = 15.11$, min. = 12, max. = 72) tussen de ouderkamers [$F(12, 120) = 3.5$ $p = 0.00$], met een zeer groot effect ($\eta^2 = 0.26$). Het gemiddelde van de laagst scorende ouderkamer bedroeg $M = 34.63$ ($SD = 21.11$) en het gemiddelde van de hoogst scorende ouderkamer bedroeg $M = 59.10$ ($SD = 4.77$). Er is daarnaast een significant ($p < .01$) verschil op dit punt naar culturele achtergrond [$F(4, 121) = 5.9$ $p = 0.00$], met een groot effect ($\eta^2 = 0.16$). Ouders uit de categorie 'overige achtergrond' ($M = 29.00$, $SD = 14.75$) rapporteren zich significant minder versterkt te voelen in hun 'actuele beheersing van de opvoedcompetentie' dan ouders met een Turkse achtergrond ($M = 52.93$, $SD = 12.32$) en Marokkaanse achtergrond ($M = 53.78$, $SD = 10.02$). Vervolgens is er een significant ($p < .01$) verschil [$F(5, 123) = 3.6$, $p = 0.01$] met een groot effect ($\eta^2 = 0.13$) tussen ouders met een verschillende opleiding wat betreft het versterkend effect van de ouderkamer op 'de actuele beheersing van de opvoedcompetentie'. Ouders met een HBO diploma ($M = 30.63$, $SD = 14.89$) voelen zich significant minder versterkt dan ouders zonder diploma ($M = 52.38$, $SD = 13.37$), ouders die alleen primair onderwijs hebben gevolgd ($M = 23.31$, $SD = 14.94$), ouders met een Vmbo-diploma ($M = 48.51$, $SD = 16.02$) en van ouders met een HAVO/VWO diploma ($M = 51.92$, $SD = 9.71$). Er is ook een significant verschil tussen werkende ouders ($M = 44.21$, $SD = 16.61$) en niet-werkende ouders ($M = 51.50$, $SD = 13.53$), $t(-2.649)$, $p = 0.01$) wat betreft het versterkend effect van de ouderkamer op 'de actuele beheersing van de opvoedcompetentie'. De magnitude

van de verschillen in gemiddelden is klein tot middelmatig ($\eta^2= 0.05$). Er is geen significant verschil tussen de scores van ouders met ($M= 51.89$, $SD= 13.25$) en ouders zonder een uitkering, ($M= 47.71$, $SD= 15.81$), $t(1.390)$, $p= 0.167$. De magnitude van de verschillen in gemiddelden is klein ($\eta^2= 0.01$).

4a. In welke mate hangen ervaren sociale steun, discrepantie tussen de gewenste en ervaren sociale steun, opvoedcompetentie en ouderkenmerken met elkaar samen?

Om te onderzoeken of er een relatie bestaat tussen de frequentie van het bezoek aan de ouderkamer, de opleiding van de ouders, de ervaren sociale steun (gemeten met de SLL-I), de ervaren discrepantie tussen de gewenste en ervaren sociale steun (gemeten met de SLL-D) en de opvoedcompetentie (gemeten met 2 subschalen van de EMPO, *het besef van beheersing van de opvoedcompetentie* en *de actuele beheersing van de opvoedcompetentie*) zijn Pearsoncorrelaties berekend, zie hiervoor onderstaande Tabel 4.

Tabel 4; *Pearsons Product-Moment Correlations tussen door ouders ervaren sociale steun, ervaren discrepantie tussen gewenste en ervaren sociale steun en opvoedcompetentie*

Scale	1	2	3	4	5	6
1.Ervaren sociale steun	-	.20* <i>N=120</i>	.38** <i>N=116</i>	.52** <i>N=121</i>	.37** <i>N=123</i>	-.16 <i>N=119</i>
2.Tekort sociale steun		-	-.09 <i>N=112</i>	-.14 <i>N=117</i>	-.06 <i>N=119</i>	.05 <i>N=115</i>
3.Besef van beheersing			-	.82** <i>N=124</i>	.05 <i>N=126</i>	-.16 <i>N=121</i>
4.Actuele beheersing				-	.08 <i>N=132</i>	-.27** <i>N=128</i>
5.Frequentie bezoek ouderkamer					-	-.19* <i>N=133</i>
6.Opleiding						-

** $p<.01$ * $p<.05$

Uit de Pearsoncorrelaties blijkt dat als ouders meer sociale steun ervaren, zij ook iets meer discrepantie ervaren tussen de gewenste en ervaren sociale steun. Ook blijkt dat hoe meer sociale steun ouders ervaren, hoe meer zij zich versterkt voelen in het besef van beheersing en in de actuele beheersing van de opvoedcompetentie. Vervolgens bleek dat hoe meer ouders aangeven door de ouderkamer versterkt te worden in het besef van beheersing van de opvoedcompetentie, hoe meer zij ook aangeven door de ouderkamer versterkt te worden in de actuele beheersing van de opvoedcompetentie. Daarnaast bleek dat ouders naarmate zij vaker de ouderkamer bezoeken ook meer sociale steun ervaren en dat hun opleiding lager is. Ten slotte geven ouders naarmate

hun opleiding lager is aan, meer door de ouderkamer versterkt te worden in de actuele beheersing van de opvoedcompetentie.

1. In hoeverre voorspellen ouderkenmerken als opleiding de frequentie van het bezoek aan de ouderkamer, de ervaren sociale steun, de discrepantie tussen de gewenste en ervaren steun en de versterking van de opvoedcompetentie?

Regressieanalyses zijn uitgevoerd om te onderzoeken of ouderkenmerken zoals opleiding de frequentie van hun bezoek aan de ouderkamer, de ervaren sociale steun (gemeten met de SLL-I), de ervaren discrepantie tussen gewenste en ervaren sociale steun (gemeten met de SLL-D) en de versterking van de opvoedcompetentie (gemeten met 2 subschalen van de EMPO, *het besef van beheersing van de opvoedcompetentie* en *de actuele beheersing van de opvoedcompetentie*) voorspellen.

De sociale steun die ouders ervaren door de ouderkamer te bezoeken bleek voorspeld te worden door de frequentie waarmee ouders de ouderkamer bezoeken ($\beta = .28$). Daarnaast bleek niet werken ($\beta = .21$) hier ook een significante voorspeller [$F(4,116)= 6.96, p<0.01$]. Ook bleek een lage opleiding van ouders ($\beta = -.21$) een versterkend effect op de actuele beheersing van de opvoedcompetentie te voorspellen [$F(4,123)=3.57, p<0.01$]. Daarnaast bleek de frequentie van het bezoek van ouders aan de ouderkamer voorspeld te worden door het gegeven ouders wel of niet werken ($\beta = .29$) [$F(3,123)= 5.92, p<0.01$].

5. In hoeverre is de ouderkamer volgens de ouderconsulenten gericht op het versterken van de kwantiteit en de kwaliteit van het informele sociale netwerk van ouders?

Tabel 5; *Gemiddelden subschalen (M), modus(m),standaarddeviatie (SD) en de betekenis van de gemiddelde score (label) van de scores van ouderconsulenten.*

Variabelen	M	SD	m	label
Belang sociale steun	31.31	4.64	32	Beetje eens - Eens
Doel ouderkamer	16.88	1.28	18	Sterk eens
Werkwijze ouderconsulent	32.87	2.64	36	Sterk eens
Ervaren sociale steun	29.11	3.64	29	Eens
Effect ouderkamer	30.28	3.44	30	Eens

Uit bovenstaande kan geconcludeerd worden dat ouderconsulenten het belang van sociale steun hoog achten en hun werkwijze erop gericht is de ervaren sociale steun en het sociale netwerk van ouders te vergroten. Ten tweede zijn ouderconsulenten van mening dat de ouderkamer effect

heeft op de kwaliteit en de kwantiteit van de informele steun voor ouders.

DISCUSSIE

Dit onderzoek is uitgevoerd om inzicht te geven in de kenmerken van de ouders die de ouderkamer bezoeken, hun ervaringen met de ouderkamer evenals de opvattingen van ouderconsulenten over het effect van de ouderkamer.

De onderzoeksresultaten laten zien dat vooral allochtone, niet-werkende moeders met laag tot gemiddelde opleiding de ouderkamer bezoeken. Geconcludeerd kan worden dat deze ouders af en toe sociale steun ervaren door de ouderkamer te bezoeken en daarbij nauwelijks een discrepantie ervaren tussen de gewenste en ervaren sociale steun. Daarbij zijn grote verschillen gevonden in de scores van ouders tussen de ouderkamers. Er zijn ook enkele samenhangen en verschillen naar ouderkenmerken gevonden. De sociale steun die ouders ervaren van de ouderkamer bleek voorspeld te worden door de frequentie waarmee ouders de ouderkamer bezoeken en of zij werken. Niet- werkende ouders bezoeken de ouderkamer frequenter en ervaren meer steun dan werkende ouders. Eveneens bleek dat ook laagopgeleide ouders de ouderkamer vaker bezoeken en meer steun ervaren dan hoger opgeleide ouders. Ten slotte ervaren ouders iets meer steun van de ouderconsulent en een themabijeenkomst dan van de andere ouders en een koffieochtend.

Ouders en ouderconsulenten zijn beide van mening dat de ouderkamer de opvoedcompetentie van ouders versterkt. Ouderconsulenten zijn hierover iets positiever dan ouders. Uit de scores van de ouders bleek dat er grote verschillen bestaan tussen de scores van ouders uit verschillende ouderkamers. Ook bleek dat hoe lager de opleiding van de ouders is, hoe meer zij aangeven door de ouderkamer versterkt te worden in de actuele beheersing van de opvoedcompetentie. Daarnaast bleek dat hoe meer ouders aangeven door de ouderkamer versterkt te worden in het besef van beheersing van de opvoedcompetentie, hoe meer zij ook aangeven door de ouderkamer versterkt te worden in de actuele beheersing van de opvoedcompetentie. Uit de gegevens van ouders bleek ook dat hoe meer sociale steun ervaren wordt, hoe groter de versterking van het besef van beheersing en de versterking van de actuele beheersing van de opvoedcompetentie.

De ouderconsulenten gaven aan dat zij het belang van het versterken van sociale steun voor ouders hoog achten, daarin een functie voor de ouderkamer weggelegd vinden, hun werkwijze daarop gericht is en van mening zijn dat de ouderkamer daadwerkelijk effect heeft op de kwaliteit en de kwantiteit van het sociale netwerk van ouders.

Er bleken grote verschillen te zijn tussen de ouderkamers. Er zijn daarom extra analyses met de Chi-kwadraattoets uitgevoerd om na te gaan of de grote verschillen in ervaren sociale steun tussen de ouderkamers te relateren zijn aan de ouderkenmerken werk, opleiding, culturele achtergrond en de frequentie van het bezoek aan de ouderkamer. De kenmerken van ouders uit de 3 ouderkamers met de laagste scores verschillen echter niet significant van de kenmerken van

ouders uit de 3 ouderkamers met de hoogste scores. Dat betekent dat er andere factoren van invloed zijn op de verschillen tussen de ouderkamers. Zoals ook in de literatuur wordt aangegeven kan een gebrek aan sociale vaardigheden van ouders uit de ouderkamers met de laagste scores een rol spelen (Enkenrode & Wethington, 1990; Goldsmith & Parks, 1990; Healy & Darlington, 1999; Hortulanus et al., 2003; La Gaipa, 1990; Polansky et al., 1985). Anderzijds zouden ook verschillen in het programma of de werkwijze van de ouderconsulent van invloed kunnen zijn, aangezien uit de empirie bleek dat de themabijeenkomsten en de ouderconsulent waardevolle steunbronnen voor de ouders zijn.

Het matig positieve verband tussen de frequentie van het bezoek aan de ouderkamer en de ervaren sociale steun door de ouderkamer komt overeen met eerdere onderzoeksresultaten. Dit onderzoek levert daarmee bewijskracht voor de aanhangers die van mening zijn dat mensen met meer sociale contacten ook meer sociale steun ervaren. De sterke positieve relatie tussen de ervaren sociale steun en de actuele beheersing van de opvoedcompetentie komt overeen met de verwachting die op basis van de theorie was gesteld. Dit strookt met de bevindingen uit het onderzoek van Melson en collega's (1993) waarbij moeders die meer personen konden opnoemen die hen konden helpen of steunen, meer het gevoel hadden grip te hebben op de opvoeding.

Op basis van de theorie werd verwacht verschillen te vinden tussen ouders met een lagere opleiding en een hogere opleiding. Uit eerdere onderzoekresultaten kwam naar voren dat ouders met een lagere opleiding doorgaans een kleiner sociaal netwerk hebben dan ouders met een hogere opleiding (Bolt, 2000; Bradshaw et al., 2008; Bremberg, 2008; Van der Poel, 1993). Huidige onderzoeksresultaten laten zien dat ouders met een lagere opleiding de ouderkamer frequenter bezoeken en meer steun ervaren van de ouderkamer en zich meer versterkt voelen in hun actuele beheersing van de opvoedcompetentie dan ouders met een hogere opleiding. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat laagopgeleide ouders omdat zij een kleiner sociaal netwerk hebben dan hoogopgeleide ouders, meer behoefte hebben aan sociale steun en daarom de ouderkamer vaker bezoeken omdat deze in hun behoefte kan voorzien. Frequenter bezoek gaat samen met meer steun en meer steun met een meer versterkend effect van de ouderkamer op de opvoedcompetentie zo bleek uit de huidige onderzoeksresultaten en eerder onderzoek.

Hiernaast bleek er een klein positief verband te zijn tussen de ervaren sociale steun en de ervaren discrepantie tussen de gewenste en ervaren sociale steun. Dit terwijl men zou verwachten dat hoe meer sociale steun een persoon ervaart hoe minder deze een discrepantie ervaart tussen de ervaren en gewenste steun. Hierbij moet echter wel opgemerkt worden dat er gemiddeld nauwelijks discrepantie tussen de gewenste en ervaren sociale steun gerapporteerd werd door de ouders en dat uit extra analyses met behulp van split file bleek dat dit verband alleen geldt voor ouders zonder werk en ouders met een VMBO-diploma of alleen primair onderwijs. Een verklaring zou kunnen zijn dat lager opgeleide ouders en ouders die niet werken, met doorgaans een kleiner sociaal netwerk, gevoelsmatig veel sociale steun ervaren van de ouderkamer maar de ouderkamer niet helemaal in hun behoefte kan voorzien omdat de ouderkamer voor hen een meer essentiële steunbron is dan voor ouders met een groter sociaal

netwerk. Anderzijds kan het taalniveau van de ouders hier ook een rol spelen. Mogelijk begrepen hoger opgeleiden de vragen beter.

Kortom, vooral voor allochtone, laagopgeleide, niet-werkende moeders die doorgaans een klein sociaal netwerk hebben, blijkt de ouderkamer een laagdrempelige, veelgebruikte voorziening die hen voorziet in sociale steun bij het opvoeden van hun kinderen. Dit terwijl andere doelgroepen niet uitgesloten worden. Daarmee blijkt uit dit onderzoek dat het creëren van een laagdrempelige ontmoetingsplaats ouders sociale steun oplevert en een positieve invloed heeft op hun opvoedcompetentie. Dit is de eerste aanwijzing die de aanname dat het versterken van de kwantiteit en kwaliteit van de sociale netwerken leidt tot meer sociale steun en een hogere opvoedcompetentie ondersteunt. Hierbij moet opgemerkt worden dat ouders zelf rapporteren en dat nog uit onafhankelijke observaties moet blijken of de ouderkamer daadwerkelijk bijdraagt aan beter pedagogisch handelen. Daarnaast moet uit toekomstig onderzoek blijken of de uitkomsten ook te generaliseren zijn naar ouderkamers zonder ouderconsulent in andere delen van Nederland en of het uiteindelijk ook invloed heeft op het aantal ouders dat gebruikt maakt van geïnstitutionaliseerde hulp. Mede in verband met het ontwikkelen van de Centra voor Jeugd en Gezin is het zinvol hier verder onderzoek naar te doen.

LIMITATIES EN VERVOLGONDERZOEK

Bij de interpretatie van de onderzoeksgegevens moet rekening gehouden worden met enkele beperkingen van het onderzoek. Ten eerste bevat dit onderzoek geen tweede meting waardoor de uitkomsten niet volledig toegeschreven kunnen worden aan de ouderkamer of kenmerken van de bezoekende ouders. Ook is er gebruik gemaakt van zelfrapportage van ouders en ouderconsulenten, er zijn geen objectieve observaties gedaan naar het gedrag van de ouders en ouderconsulenten in de ouderkamer of thuissituatie. De zelfrapportages waren echter wel belangrijk voor het meten van sociale steun en de discrepantie tussen gewenste en ervaren sociale steun aangezien uit de literatuur bleek dat de perceptie die iemand heeft over zijn sociale netwerk belangrijk is bij de beoordeling van het functioneren van het netwerk. Het effect van de ouderkamer op de opvoedcompetentie moet echter verder onderzocht worden met onafhankelijke observaties. Daarnaast werden de vragenlijsten in groepsverband en in de thuissituatie ingevuld. Daarbij had een groot deel van de ouders hulp nodig bij het invullen van de vragenlijst omdat zij de Nederlandse taal onvoldoende beheersten. Door de mogelijkheid tot overleg en de hulp die ouders kregen van de ouderconsulent, andere ouders of familie kan niet uitgesloten worden dat de antwoorden van de ouders beïnvloed zijn door eventuele sociale wenselijkheid en door vertaling van de vragen en antwoorden.

Naar aanleiding van bovenstaande beperkingen van het onderzoek kunnen er een aantal aanbevelingen worden gedaan voor nader onderzoek. Allereerst wordt aanbevolen een tweede meting en controlegroep aan het design toe te voegen en de onderzoeksgroep te vergroten en daarbij te streven naar gelijke groepen op basis van culturele achtergrond. Met een controlegroep

kan onderzocht worden of er een verschil bestaat in de sociale vaardigheid van ouders die de ouderkamer bezoeken versus ouders die dit niet doen. Vervolgens is het aan te bevelen de vragenlijst te vereenvoudigen en de ouderconsulenten te trainen in het begeleiden van ouders bij het invullen van de vragenlijst. Ook zouden objectieve observaties in de ouderkamer, maar ook van opvoedingssituaties bij ouders thuis een waardevolle onderzoeksgegevens opleveren.

REFERENTIES

- Adamakos, H., Ryan, K., Ullman, D. G., Pascoe, J., Diaz, R., & Chessare, J. (1986). Maternal social support as a predictor of mother-child stress and stimulation. *Child Abuse & Neglect, 10*, 463-470.
- Andresen, P. A., & Telleen, S. L. (1992). The relationship between social support and maternal behaviors and attitudes: A meta-analytic review. *American Journal of Community Psychology, 20*, 751-774.
- Armstrong, M. I., Birnie-Lefcovitch, S. & Unger, M. T. (2005). Pathways Between Social Support, Family Well Being, Quality of Parenting, and Child Resilience: What we Know. *Journal of Child and Family Studies, 14*, 269-281.
- Baarda, D. B., De Goede, M. P. M., & Van Dijkum, C. J. (2007). Basisboek Statistiek met SPSS. Handleiding voor het verwerken en analyseren van en rapporteren over (onderzoeks)gegevens. Groningen/Houten: Wolters –Noordhoff.
- Bolt, L. (2000). *Sociale erfenissen. Oriëntaties van ouders bij het opvoeden*. Delft.
- Brashaw, P., Jamieson, L., Wasoff, F. (2008). Growing up in Scotland Study use of informal support by families with young children. Scottish Government Social Research. Edinburgh. Verkregen op 17/12/2009 van <http://www.scotland.gov.uk/Publications/2008/03/12110018/12>
- Bremberg, S. (2006). New tools for parents. Proposals for new forms of parent support. Swedish national Institute of Public Health. Verkregen op 17/12/2009 van <http://www.earlylearning.ubc.ca/documents/developmenthealth/Bremberg-%20S,%202004.pdf>
- Ceballo, R., & McLoyd, V. C. (2002). Social support and parenting in poor, dangerous neighborhoods. *Child Development, 73*, 1310-1321.
- Cohen, S., & Wills, T. (1985). Stress, social support, and the buffering hypothesis. *Psychological Bulletin, 98*, 310-357.
- Cmic, K., Greenberg, M., Ragozin, A., Robinson, N., & Basham, R. (1983). Effects of stress and social support on mothers of premature and full-term infants. *Child Development, 54*, 209-217.
- Crnic, K. A., Greenberg, M. T., Robinson, N. M., & Ragozin, A. S. (1984). Maternal stress and social support: Effects In the mother-infant relationship from birth to 18 months. *American Journal of Orthopsychiatry, 54*, 224-235.
- Damen, H. & Veerman, J.W. (2005). Vragenlijst Empowerment. Nijmegen: Praktikon.
- Dressler, W. (1985). Extended family relationships, social support, and mental health in a southern black

- community. *Journal of Health and Social Behavior*, 26, 39–48.
- Duck, S. (ed.) (1990). *Personal relationships and social support*. Londen: Sage Publications.
- Eckenrode, J. & Wethington, E. (1990). The process and outcome of mobilizing social support. In S. Duck (ed.). *Personal relationships and social support* (pp. 183-103). Londen: Sage Publications.
- Edwards, R. & Gillies, V. (2004). “Support in parenting: Values and consensus concerning who to turn to”. *Journal of Social Policy*, 33, 627-647.
- Enders-Slegers, J.M.P. (2000). Een leven lang goed gezelschap: empirisch onderzoek naar de betekenis van gezelschapsdieren voor de kwaliteit van leven van ouderen. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Fischer, C. (1982). *To Dwell Among Friends*. Berkely: University of California Press.
- Garbarino, J. & Sherman, D. (1980). High-risk neighborhoods and high-risk families: The human ecology of child maltreatment. *Child Development*, 51, 188–198.
- Ghate, D. & Ramella, M. (2002). Positive parenting: The national evaluation of the youth justice board’s parenting programme. Youth Justice Board: London. Verkregen op 28/11/2009 van [http://www.yjb.gov.uk/Publications/Resources/Downloads/Positive Parenting.pdf](http://www.yjb.gov.uk/Publications/Resources/Downloads/Positive%20Parenting.pdf)
- Goldsmith, D. & Parks, M.R. (1990). Communicative strategies for managing the risks of seeking social support. In S. Duck (ed.). *Personal relationships and social support*. Londen: Sage Publications.
- Green, B. L., Furrer, C. & McAllister, C. (2007). How do relationships support parenting? Effects of attachment style and social support on parenting behavior in an at-risk population. *American Journal of Community Psychology*, 40, 96-108.
- Hashima, P.Y. & Amato P.R. (1994). Poverty, social support and parental behavior. *Child Development*, 65, 394-403.
- Healy, K. & Darlington, Y. (1999). Family support and social inclusion: Practise and policy issues in Australia. *Just Policy*, 19, 3-10. In Miller, R. J. & Darlington, Y. (2002). Who supports? The providers of social support tot dual-parent families caring for young children. *Journal of Community Psychology*, 30, 461-473.
- Hortulanus, R., Machielse, A. & Meeuwesen, L. (2003). *Sociaal isolement. Een studie over sociale contacten en sociaal isolement in Nederland*. Den Haag: Elsevier Overheid.
- Houkes, A. & Kok, L. (2009). *Effectiviteit informele netwerken*. Amsterdam, Nederland: Seo Economisch onderzoek.
- Jong-Gierveld, J. de (1984). *Eenzaamheid. Een meersporig onderzoek*. Deventer: Van Loghum Slaterus.
- JSO expertisecentrum voor jeugd, samenleving en opvoeding (2006). Draaiboek ouderkamer. Gouda: JSO. Verkregen op 10/10/2009 van http://www.js0.nl/web/show/file/id=66606/filename=Draaiboek_Ouderkamer.pdf/page=47496
- Kotchick, B. A., Dorsey, S. & Heller, L. (2005). Predictors of parenting among African American single mothers: Personal and contextual factors. *Journal of Marriage and Family*, 67, 448–460.
- La Gaipa, J.J. (1990). The negative effects of informal support systems. In S. Duck (ed.). *Personal relationships and social support* (pp. 122-139). Londen: Sage Publications.

- Leatham G., Duck, S. (1990). Conversations with friends and the dynamics of social support. In S. Duck (ed.). *Personal relationships and social support* (pp. 1-30). Londen: Sage Publications.
- Machielse (red). *Wie is mijn naaste? Het Sociaal Debat, deel 2*. Den Haag: Elsevier Bedrijfsinformatie.
- Mason, C.A., Cauce, A.M., Gonzales, N., Hiraga, Y., & Grove, K. (1994). An ecological model of externalizing behaviors in African-American adolescents: No family is an island. *Journal of Research on Adolescence, 4*, 639-655.
- McLoyd, V. C. (1990). The impact of economic hardship on Black families and children: Psychological distress, parenting, and socioemotional development. *Child Development, 61*, 311-346.
- McPhee, D., Fritz, J. & Miller-Heyl, J. (1996). Ethnic variations in personal networks and parenting. *Child Development, 67*, 3278-3295.
- Melson, G.F., Ladd, G.W. & Hsu, H-C. (1994). Maternal support networks, maternal cognitions, and young children's social and cognitive development. *Child Development, 64*, 1401-1417.
- Moran, P., Ghate, D. & Van der Merwe A. (2004). What Works in Parenting Support? A review of the international research literature. Research Report Number RR574. Department for Education and Skills: London. Verkregen op 28/11/2009 van <http://www.prb.org.uk/wwiparenting/RR574.pdf>
- Mur, L. & De Groot, M. (2003). Community support en hulpverlening. Mogelijkheden voor mensen met beperkingen. Nederland: Nelissen.
- Nys, K. (2008). Ouders in perspectief. Theoretische onderbouwing en evaluatie van vraag- en perspectief opvoedingsondersteunend groepswork met maatschappelijk kwetsbare gezinnen. Leuven: Centrum voor Gezins- en Orthopedagogiek: Katholieke Universiteit Leuven.
- Pallant, P. (2007). *SPSS Manual. A step-by-step guide to data analysis using SPSS version 15*. New York: Mc Graw Hill.
- Plickert, G., Coté, R.R., Wellman, B. (2007). It's not who you know, it's how you know them: Who exchanges what with whom? *Social Networks, 29*, 405-429.
- Polansky, N. A., Gaudin, J. M., Ammons, P. W., & Davis, K. B. (1985). The psychological ecology of the neglectful mother. *Child Abuse and Neglect, 9*, 265-275.
- Rispens, J., Hermanns, J.M.A., Meeus W.H.J. (red.) (1996). *Opvoeden in Nederland*. Assen: Van Gorcum.
- Raad voor de Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO) (2008). Versterking voor gezinnen. Preadvies over gezinnen en hun sociale omgeving. Den Haag: RMO.
- Rutgeerts, E. (2005). Gezinnen in thuisbegeleiding: Sociaal Watte?! Onderzoek bij het project steunrelaties naar de sociale netwerken van gezinnen in thuisbegeleiding. Gent: Vakgroep Sociale Agogiek, Universiteit Gent.
- Sarason, B.R., Sarason, I.G., & Pierce, G.R. (1990). *Social Support: An interactional view*. New York.
- Snowdon, A., Cameron, S., & Dunham, K. (1994). Relationships between stress, coping resources and satisfaction with family functioning in families of children with disabilities. *Canadian Journal of*

Nursing Research, 26, 63-76.

- Speetjes, P. A. M., Linden, D., & Goossens, F. X. (2009). Kennis over opvoeden. De vragen van ouders, het aanbod van de overheid en de mogelijkheden van de markt. Utrecht: Trimbos-instituut, Nederland. Verkregen op 28/11/2009 van <http://www.adviesorgaanrmo.nl/Files/File.php?id=187>
- Tietjen, A. M., & Bradley, C. F. (1985). Social support and maternal psychosocial adjustment during the transition to parenthood. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 17, 109-121.
- Turney, K., & Kao, G. (2009). Assessing the private safety net: Social support among minority immigrant parents. *The Sociological Quarterly*, 50, 666-692.
- Van der Poel, M. (1993). Delineating personal support networks. *Social Networks*, 15, 49-70
- Van Egten C., Zeijl, E., De Hoog, S., Nankoe, C., Petronia, E. (2008). 'Gezinnen van de Toekomst - deel A: Cijfers en Trends en Gezinnen van de Toekomst - deel B: Opvoeding en Opvoedingsondersteuning'. Den Haag: E- Quality.
- Van Sonderen, F.L.P. (1991). *Het meten van sociale steun*. Groningen.
- Vaux, A. (1988). *Social Support. Theory, research and intervention*. New York, United States: Praeger Publishers.

BIJLAGEN

1. Tabellen resultaten	pagina 31
2. Verschillen tussen ouderkamers	pagina 36
3. Vragenlijst ouderconsulenten	pagina 37
4. Vragenlijst ouders	pagina 44

1. Tabellen resultaten

Tabel 6; *Descriptives verschillende vormen sociale steun.*

	Gemiddelde	Std. Deviatie	N
Ervaren alledaagse emotionele steun	10,10	2,64	136
Ervaren emotionele steun bij problemen	18,93	5,47	134
Ervaren waarderingssteun	13,78	3,61	128
Ervaren social-companionship	11,22	2,34	124
Ervaren informatieve steun	8,27	2,81	134
Ervaren instrumentele steun	13,17	3,94	134

Tabel 7; *Pearsons Product-Moment Correlaties tussen verschillende vormen ervaren sociale steun.*

	Ervaren alledaagse emotionele steun	Ervaren emotionele steun bij problemen	Ervaren waarderingssteun	Ervaren social-companionship	Ervaren informatieve steun	Ervaren instrumentele steun
Ervaren alledaagse emotionele steun		,72** N=134	,63** N=128	,57** N=124	,62** N=134	,65** N=134
Ervaren emotionele steun bij problemen			,66** N=127	,55** N=123	,82** N=132	,79** N=133
Ervaren waarderingssteun				,53** N=123	,64** N=126	,58** N=127
Ervaren social-companionship					,40** N=122	,55** N=124
Ervaren informatieve steun						,79** N=132
Ervaren instrumentele steun						

** $p < 0.01$

Tabel 8; *Descriptives verschillende vormen ervaren sociale steun bij de ervaren discrepantie aan steun.*

	Gemiddelde	Std. Deviatie	N
Ervaren discrepantie alledaagse emotionele steun	7,57	3,18	128
Ervaren discrepantie emotionele steun bij problemen	15,13	5,94	126
Ervaren discrepantie waarderingssteun	11,45	4,66	126
Ervaren discrepantie instrumentele steun	13,72	4,36	126
Ervaren discrepantie socialcompanionship	9,60	3,85	126
Ervaren discrepantie informatieve steun	7,69	2,97	125

Tabel 9; *Pearsons Product-Moment Correlaties tussen vormen van sociale steun bij de ervaren discrepantie aan steun.*

	Ervaren discrepantie alledaagse emotionele steun	Ervaren discrepantie emotionele steun bij problemen	Ervaren discrepantie waarderings- steun	Ervaren discrepantie instrumentele steun	Ervaren discrepantie sociacom- panionship	Ervaren discrepantie informatieve steun
Ervaren discrepantie alledaagse emotionele steun		,92** <i>N=126</i>	,92** <i>N=126</i>	,83** <i>N=126</i>	,86** <i>N=126</i>	,88** <i>N=125</i>
Ervaren discrepantie emotionele steun bij problemen			,94** <i>N=125</i>	,89** <i>N=125</i>	,89** <i>N=125</i>	,92** <i>N=123</i>
Ervaren discrepantie waarderings- steun				,87** <i>N=125</i>	,86** <i>N=125</i>	,91** <i>N=123</i>
Ervaren discrepantie instrumentele steun					,86** <i>N=125</i>	,89** <i>N=123</i>
Ervaren discrepantie Socialcom- panionship						,87** <i>N=123</i>
Ervaren discrepantie informatieve steun						

** $p < 0.01$ level

Tabel 10; *Leeftijd van de ouders die de vragenlijst ingevuld hebben*

Leeftijd	Aantal	Procent
	59	42,4
23	1	,7
25	2	1,4
26	1	,7
28	1	,7
29	4	2,9
30	2	1,4
31	4	2,9
32	5	3,6
33	4	2,9
34	4	2,9
35	6	4,3
36	7	5,0
37	5	3,6
38	7	5,0
39	2	1,4
40	3	2,2
41	2	1,4
42	6	4,3
43	1	,7
44	4	2,9
45	4	2,9
46	3	2,2
47	1	,7
52	1	,7
Totaal	139	100,0

Tabel 11; *Culturele achtergrond van de ouders die de vragenlijst ingevuld hebben*

Culturele achtergrond	Aantal	Procent
Nederland	20	14,4
Turkije	57	41,0
Marokko	28	20,1
Suriname/Antillen	19	13,7
Anders	5	3,6
Totaal	129	92,8

Tabel 12; *Opleiding van de ouders die de vragenlijst ingevuld hebben*

Opleiding	Aantal	Procent
geen diploma	31	22,3
primair onderwijs	14	10,1
VMBO (MAVO/LBO)	39	28,1
HAVO/VWO	15	10,8
MBO	27	19,4
HBO	8	5,8
Total	134	96,4

Tabel 13; *Werkende en niet-werkende ouders bij de verschillende opleidingsniveaus*

Opleiding	Ja/Nee	Aantal	Procent
geen diploma	ja	5	16,1
	nee	25	80,6
	Totaal	30	96,8
primair onderwijs	nee	14	100,0
VMBO (MAVO/LBO)	ja	10	25,6
	nee	29	74,4
	Totaal	39	100,0
HAVO/VWO	ja	6	40,0
	nee	9	60,0
	Totaal	15	100,0
MBO	ja	13	48,1
	nee	14	51,9
	Totaal	27	100,0
HBO	ja	6	75,0
	nee	2	25,0
	Totaal	8	100,0

Tabel 14; *Frequentie van het bezoek van ouders aan de ouderkamer*

	Aantal	Procent
alleen thema	12	8,6
een keer per maand	5	3,6
eens in de twee weken	7	5,0
één keer per week	28	20,1
meerdere keren per week	34	24,5
altijd wanneer hij open is	52	37,4
Totaal	138	99,3

Tabel 15; *Frequentie van het bezoek van ouders aan de verschillende bijeenkomsten op de ouderkamer*

	Aantal	Procent
koffieochtend	14	10,1
themabijeenkomst	1	,7
bijeenkomst	4	2,9
lesprogramma		
gezellige activiteit	2	1,4
meerdere	118	84,9
Total	139	100,0

1. Verschillen tussen ouderkamers

Ervaren sociale steun

Post-hoc vergelijkingen met de Tukey HSD test laten zien dat ouders op school 1 ($M= 103.70$, $SD=16.81$) en school 2 ($M= 89.60$, $SD= 14.81$) een significant meer sociale steun rapporteren dan ouders op de andere scholen.

Besef van beheersing van de opvoedcompetentie

Ouders op school 5 ($M= 37.11$, $SD=16.31$) rapporteren zich significant minder versterkt te voelen in '*besef van beheersing van de opvoedcompetentie*', dan ouders op de school 3 ($M= 52.55$, $SD= 9.95$), school 6 ($M= 53.62$, $SD= 8.37$), op school 2 ($M= 52.46$, $SD=6.39$) en school 1 ($M= 53.80$, $SD=4.29$).

Actuele beheersing van de opvoedcompetentie

Ouders op school 5 ($M= 37.95$, $SD=19.21$) en school 4 ($M= 34.63$, $SD=21.5$) rapporteren zich significant minder versterkt te voelen in de '*actuele beheersing van de opvoedcompetentie*' dan ouders op school 3 ($M= 57.36$, $SD= 15.01$), school 6 ($M= 56.08$, $SD= 6.75$), op school 2 ($M= 55.67$, $SD=5.95$) en school 1 ($M= 59.10$, $SD=4.77$).

2. Vragenlijst ouderconsulenten

Beste ouderconsulent,

Om te onderzoeken of ouders steun bij het opvoeden van hun kind(eren) krijgen door de ouderkamer te bezoeken, doe ik een onderzoek.

Daarvoor heb ik uw mening nodig! Daarom wil ik u graag vragen de onderstaande vragenlijst voor mij in te vullen! In 15 minuten bent u klaar!

De vragen gaan over de behoefte van ouders aan steun bij het opvoeden, welke rol de ouderkamer hierbij kan spelen en wat nodig is om ervoor te zorgen dat ouders hun opvoedproblemen durven te vertellen op de ouderkamer.

Uw ervaring als ouderconsulent met de ouderkamer is erg belangrijk voor het onderzoek! Het is belangrijk dat u de vragen goed leest voordat u ze invult en het antwoord kiest wat het beste bij u past. Er zijn geen goede of foute antwoorden. Het gaat telkens om uw eerste indruk dus lang nadenken is niet nodig. Wanneer u twijfelt over het antwoord op een vraag, probeer dan het antwoord te geven dat het beste bij u past. Er zijn mogelijk vragen waarop u geen antwoord kunt geven, hierbij vult u 'weet niet' in.

De vragenlijst is opgebouwd uit verschillende standaard vragenlijsten die veel worden gebruikt in onderzoek. Om deze reden kan het voorkomen dat sommige vragen op elkaar lijken. Ik hoop dat u hier begrip voor heeft en wil benadrukken dat het belangrijk is dat u op iedere vraag een antwoord geeft.

De door u gegeven informatie zal strikt vertrouwelijk behandeld worden.

Alvast hartelijk bedankt voor het invullen!

Mieke Geschiere

Opvoedsteun in de ouderkamer

Wat is de naam van de school waar de ouderkamer is gevestigd? _____

1 Wat is uw culturele achtergrond?

- Nederlands
- Turks
- Marokkaans
- Kaapverdiaans
- Surinaams/Antilliaans

Anders, namelijk:

2 Kunt u aangeven hoe de culturele achtergrond van de bezoekende ouders zich tot elkaar verhoudt?

Verdeel 100 punten over de antwoordmogelijkheden:

	Nederlands
	Turks
	Marokkaans
	Kaapverdiaans
	Surinaams/Antilliaans
	Anders

Contact tussen ouders...

	sterk oneens	oneens	beetje oneens	beetje eens	eens	sterk eens	weet niet
1 Ouders van tegenwoordig hebben minder contacten met andere ouders dan vroeger.	1	2	3	4	5	6	7
2 Ouders hebben behoefte aan meer contact met andere ouders dan ze momenteel krijgen.	1	2	3	4	5	6	7
3 Ouders hebben behoefte aan meer contact met andere ouders om hier steun bij het opvoeden van te krijgen	1	2	3	4	5	6	7
4 Het is belangrijk dat ouders elkaar ontmoeten omdat ze hierdoor steun van elkaar kunnen ontvangen bij het opvoeden.	1	2	3	4	5	6	7
5 Het vergroten van het sociaal netwerk van ouders zorgt voor meer steun bij het opvoeden.	1	2	3	4	5	6	7
6 Het vergroten van het sociaal netwerk en de steun die ouders hieruit krijgen helpt ernstige opvoedproblemen te voorkomen.	1	2	3	4	5	6	7

Contact tussen ouders...

sterk oneens beetje beetje eens sterk weet
 oneens oneens eens eens eens niet

7 Wanneer ouders meer contact met elkaar zouden hebben, zouden minder ouders professionele hulp bij het opvoeden nodig hebben.

1 2 3 4 5 6 7

De ouderkamer...

sterk oneens beetje beetje eens sterk weet
 oneens oneens eens eens eens eens niet

1 De ouderkamer heeft een ontmoetingsfunctie voor ouders.

1 2 3 4 5 6 7

2 Het is nodig ouderkamers op te starten op scholen omdat ouders de behoefte hebben om meer met andere ouders in contact te komen.

1 2 3 4 5 6 7

3 Een belangrijk doel van de ouderkamer is ervoor te zorgen dat ouders steun aan elkaar kunnen ondervinden bij het opvoeden.

1 2 3 4 5 6 7

4 Ouders die naar de ouderkamer komen hebben een grotere behoefte aan steun bij het opvoeden dan ouders die dit niet doen.

1 2 3 4 5 6 7

1 Hoeveel steun bij het opvoeden van hun kinderen ervaren de bezoekende ouders van de verschillende bronnen?

A Verdeel 100 punten over de koffieochtenden en de themabijeenkomst:

	Koffieochtend
	Themabijeenkomst

B Verdeel 100 punten over de ouderconsulent en andere ouders:

	Ouderconsulent
	Ouders

Als ouderconsulent..

sterk oneens beetje beetje eens sterk weet
 oneens oneens eens eens eens eens niet

1	luister ik naar de behoeften van ouders en stem daar de activiteiten van de ouderkamer op af.	1	2	3	4	5	6	7
2	stimuleer ik ouders over het opvoeden van hun kinderen te praten op de ouderkamer.	1	2	3	4	5	6	7
3	stimuleer ik ouders elkaar goede raad te geven over het opvoeden van hun kinderen.	1	2	3	4	5	6	7
4	stimuleer ik ouders die elkaar nog niet kennen met elkaar in contact te komen, door ze aan elkaar voor te stellen of iemand bij en gesprek tussen een groepje ouders te betrekken	1	2	3	4	5	6	7
5	Zorg ik ervoor dat ouders mij en de andere ouders kunnen vertrouwen, zodat ze hun problemen durven te vertellen. Dit doe ik onder andere door af te spreken dat wat op de ouderkamer verteld wordt niet doorverteld mag worden.	1	2	3	4	5	6	7
6	Zorg ik ervoor dat ouders respect voor elkaars mening hebben en goed naar elkaar luisteren in een gesprek.	1	2	3	4	5	6	7

Door de ouderkamer...		sterk oneens	oneens	beetje oneens	beetje eens	eens	sterk eens	weet niet
1	krijgen ouders emotionele steun van andere ouders bij het opvoeden van hun kind(eren) doordat er aandachtig naar hen wordt geluisterd, ze worden gerust gesteld of getroost	1	2	3	4	5	6	7
2	krijgen ouders goede raad bij opvoedproblemen.	1	2	3	4	5	6	7
3	ontmoeten ouders elkaar ook vaker buiten de ouderkamer, maken een praatje, nodigen elkaar uit voor de koffie of als er iets te vieren is.	1	2	3	4	5	6	7
4	krijgen ouders opbouwende kritiek, doordat andere ouders hen uitleggen waarom ze iets niet goed doen en beter anders aan kunnen pakken bij de opvoeding van hun kind(eren).	1	2	3	4	5	6	7
5	krijgen ouders een gevoel van waardering doordat ze complimenten krijgen, een ander hen om raad vraagt of hen in vertrouwen neemt.	1	2	3	4	5	6	7

Door de ouderkamer...		sterk oneens	oneens	beetje oneens	beetje eens	eens	sterk eens	weet niet
6	vragen ouders vaker aan iemand praktische ondersteuning bij de opvoeding van hun kind(eren), b.v. oppassen, logeren, vervoer naar school of sportvereniging.	1	2	3	4	5	6	7

Door de ouderkamer...		sterk oneens	oneens	beetje oneens	beetje eens	eens	sterk eens	weet niet
1	wordt het contact met andere ouders intensiever, meer diepgaand.	1	2	3	4	5	6	7
2	gaan ouders nieuwe contacten met andere ouders aan en wordt hun sociaal netwerk vergoot.	1	2	3	4	5	6	7
3	krijgen ouders meer steun van andere ouders bij het opvoeden van hun kind(eren).	1	2	3	4	5	6	7
4	hebben ouders meer kennis over de ontwikkeling van hun kind.	1	2	3	4	5	6	7
5	weten ouders beter waar ze om raad kunnen vragen bij opvoedproblemen.	1	2	3	4	5	6	7
6	worden ouders actiever in het onderhouden van sociale contacten met andere ouders.	1	2	3	4	5	6	7

Door de ouderkamer...		sterk	oneens	beetje	beetje	eens	sterk	weet
		oneens		oneens	eens		eens	niet
1	denken ouders meer na over waarom hun kind(eren) zich zo gedraagt/gedragen.	1	2	3	4	5	6	7
2	denken ouders meer na over hoe hun kind(eren) zich voelt/voelen.	1	2	3	4	5	6	7
3	begrijpen ouders beter waarom hun kind(eren) zich zo gedraagt/gedragen.	1	2	3	4	5	6	7
4	begrijpen ouders de gevoelens van hun kind(eren) beter.	1	2	3	4	5	6	7
5	weten ouders beter wat goed voor hun kind(eren), en wat niet.	1	2	3	4	5	6	7
6	weten ouders beter wanneer het goed gaat met hun kind(eren).	1	2	3	4	5	6	7
7	weten ouders beter wanneer zij ontevreden zijn over het gedrag van hun kind(eren).	1	2	3	4	5	6	7
8	denken ouders meer na over hoe zij hun kind(eren) het beste kunnen opvoeden.	1	2	3	4	5	6	7
9	hebben ouders een duidelijker beeld van hoe zij hun kind(eren) het beste kunnen opvoeden.	1	2	3	4	5	6	7
10	zijn ouders beter in staat om zelf te beslissen wat goed is voor hun kind(eren) en wat niet.	1	2	3	4	5	6	7
11	vinden ouders zichzelf een betere opvoeder.	1	2	3	4	5	6	7

Door de ouderkamer...		sterk oneens	oneens	beetje oneens	beetje eens	eens	sterk eens	weet niet
1	vinden ouders dat ze meer controle op het gedrag van hun kind(eren) hebben.	1	2	3	4	5	6	7
2	zeggen ouders dat hun kind(eren) zich vaker gedraagt/gedragen zoals zij dat willen.	1	2	3	4	5	6	7
3	zeggen ouders de opvoeding van hun kind(eren) beter in de hand te hebben.	1	2	3	4	5	6	7
4	vinden ouders dat zij beter met hun kinderen om kunnen gaan.	1	2	3	4	5	6	7
5	vragen ouders makkelijker iemand om raad over de opvoeding van hun kind(eren).	1	2	3	4	5	6	7
6	praten ouders vaker met anderen over de opvoeding van hun kind(eren).	1	2	3	4	5	6	7
7	zoeken ouders vaker naar informatie wanneer ze iets willen weten over het gedrag van hun kind(eren).	1	2	3	4	5	6	7
8	vinden ouders dat zij vaker in staat zijn het gedrag van hun kind(eren) te sturen wanneer zij dat nodig vinden.	1	2	3	4	5	6	7
9	zeggen ouders vaker in te grijpen wanneer er problemen zijn met hun kind(eren).	1	2	3	4	5	6	7
10	zeggen ouders zich minder snel neer te leggen bij de gang van zaken wanneer hun kind(eren) iets doet/doen wat zij niet willen.	1	2	3	4	5	6	7
11	zoeken ouders zelf eerder naar oplossingen wanneer ze een probleem hebben met hun kind(eren).	1	2	3	4	5	6	7
12	vragen ouders vaker aan iemand praktische ondersteuning bij de opvoeding van hun kind(eren), b.v. oppassen, logeren, vervoer naar school of sportvereniging.	1	2	3	4	5	6	7

3. Vragenlijst Ouders

Beste Bezoeker van de ouderkamer!

Om te onderzoeken of ouders steun bij het opvoeden van hun kind(eren) krijgen door de ouderkamer te bezoeken, doe ik een onderzoek. Daarvoor heb ik uw mening nodig! Daarom wil ik u graag vragen de onderstaande vragenlijst voor mij in te vullen!

Uw mening over uw ervaring met de ouderkamer is erg belangrijk voor het onderzoek! Het is belangrijk dat u de vragen goed leest voordat u ze invult en het antwoord kiest wat het beste bij u past.

Er zijn **geen** goede of foute antwoorden. Het gaat telkens om uw eerste indruk dus lang nadenken is niet nodig. Wanneer u twijfelt over het antwoord op een vraag, probeer dan het antwoord te geven dat het beste bij u past. Wanneer u uitleg wilt over een vraag, vraag dan de ouderconsulent om uitleg.

De vragenlijst is opgebouwd uit verschillende standaard vragenlijsten die veel worden gebruikt in onderzoek. Om deze reden kan het voorkomen dat sommige vragen op elkaar lijken. Ik hoop dat u hier begrip voor heeft en wil benadrukken dat het belangrijk is dat u op iedere vraag een antwoord geeft.

De door u gegeven informatie zal strikt vertrouwelijk behandeld worden en zal niet aan anderen worden doorgegeven zonder uw schriftelijke toestemming.

Alvast heel erg bedankt voor het invullen!

Mieke Geschiere

De volgende vragen gaan over de samenstelling van uw gezin.

Uw gezin

- 1 Wie vult de vragenlijst in? moeder (biologisch of adoptie)
 vader (biologisch of adoptie)
 stiefmoeder
 stiefvader
 pleegmoeder
 pleegvader
 Anders, namelijk: _____

- 2 Wat is uw (officiële) burgerlijke staat? gehuwd
 gescheiden
 geregistreerd partnerschap
 weduwe / weduwnaar
 ongehuwd en nooit gehuwd geweest

- 3 Thuiswonende gezinsleden (bv.: ouders, broers, zussen, grootouders)

Hier vult u de antwoorden in:			Hieronder kruist u het goede antwoord aan:					
Wie	leeftijd	man/ vrouw	Culturele achtergrond					
			Neder- land	Turkije	Marokko	Kaap- verdië	Suriname /Antillen	Anders

Anders, namelijk: _____

- 4 Welke situatie is het meest op uw gezin van toepassing? regulier gezin (beide biologische of adoptie ouders aanwezig)
 stiefgezin (twee ouders waarvan één stiefouder)
 eenoudergezin
 anders,
 namelijk: _____

Uw opleiding en werksituatie

- 5 Wat is de hoogste opleiding die u en uw partner met een diploma heeft afgesloten? (*aankruisen welke bij ieder van toepassing is*)

<i>Opleiding met diploma</i>	<i>U zelf</i>		<i>Uw partner</i>	
	ja	nee	ja	nee
Geen diploma	☐	☐	☐	☐
Primair onderwijs	☐	☐	☐	☐
VMBO (MAVO / LBO)	☐	☐	☐	☐
HAVO / VWO	☐	☐	☐	☐
MBO	☐	☐	☐	☐
HBO	☐	☐	☐	☐
Universiteit	☐	☐	☐	☐

- 6 Heeft u op dit moment betaald werk? ja, namelijk ____ uur per week nee

- 7 Heeft de andere ouder (verzorger) op dit moment betaald werk? ja, namelijk ____ uur per week nee

- 8 Ontvangt uw gezin enige vorm van uitkering? ja nee

Indien ja, om welke uitkering(en) gaat het: _____

Uw gezondheid

- 9 Heeft u of uw partner in de laatste 6 maanden gebruik gemaakt van een of meerdere onderstaande vormen van hulpverlening? (*meerdere antwoorden mogelijk*)

<i>Hulpverlening</i>	<i>U zelf</i>		<i>Uw partner</i>	
	ja	nee	ja	nee
Psycholoog	☐	☐	☐	☐
Psychiater	☐	☐	☐	☐
Psychotherapeut	☐	☐	☐	☐
Maatschappelijk werker	☐	☐	☐	☐
Eventueel andere hulpverleners:	_____		_____	
	_____		_____	

De gezondheid van uw kind

10 Geef aan of onderstaande zaken van toepassing zijn op uw kind (*aankruisen welke van toepassing is, meerdere antwoorden mogelijk*)

Zicht- of gehoorbeperking	☐ ja	☐ nee
Ernstige chronische ziekte die vaak resulteert in ziekenhuisopnamen	☐ ja	☐ nee
Een lichamelijke handicap	☐ ja	☐ nee
Een verstandelijke handicap	☐ ja	☐ nee
Ontwikkelingsachterstand	☐ ja	☐ nee
Een beperkend / therapeutisch dieet voorgeschreven door een arts	☐ ja	☐ nee

Indien u een of meer keer ja heeft ingevuld, hier de aard van de beperking toelichten alstublieft:

11 Heeft uw kind regelmatig contact met andere hulpverleningsinstantie(s) voor emotionele of gedragsproblemen?

- ja nee

Indien u ja ingevuld heeft, wilt u dan hier opschrijven om welke hulpverleningsinstantie(s) het gaat?

De volgende vragen gaan over de ouderkamer die u bezoekt. Kruis aan wat het beste bij u past.

1 Wat is de naam van de school waar u de ouderkamer bezoekt?

2 De ouderkamer waar u naar toe gaat is op een:

- voorschool
 basisschool
 brede-basisschool

- 3 Hoe vaak gaat u naar de ouderkamer?
(meerdere antwoorden mogelijk)
- Altijd wanneer hij open is
 - Meerdere keren per week
 - Eén keer per week
 - Eens in de twee weken
 - Eén keer per maand
 - Alleen als ik weet dat er een thema is waar ik over wil mee praten/meer over te weten wil komen
- 4 Naar welke bijeenkomsten gaat u dan?
(meerdere antwoorden mogelijk)
- koffieochtend
 - bijeenkomst over een thema waar ik zelf of andere ouders naar hebben gevraagd
 - bijeenkomst waar uitleg wordt gegeven over het lesprogramma van mijn kind
 - een gezellige activiteit

De volgende vragen gaan over de steun voor het opvoeden van uw kinderen die u krijgt op de ouderkamer die u bezoekt. Geef telkens een cijfer van 0-10.

- 1 Hoeveel steun voor het opvoeden van uw kind(eren) krijgt u bij het bezoeken van de ouderkamer? _____
- 2 Hoeveel steun voor het opvoeden van uw kind(eren) krijgt u bij het bezoeken een koffieochtend? _____
- 3 Hoeveel steun voor het opvoeden van uw kind(eren) krijgt u bij het bezoeken van een themabijeenkomst _____
- 4 Hoeveel steun voor het opvoeden van uw kind(eren) krijgt u bij het bezoeken van de ouderkamer van andere ouders? _____
- 5 Hoeveel steun voor het opvoeden van uw kind(eren) krijgt u bij het bezoeken van de ouderkamer van de ouderconsulent? _____

De volgende vragen gaan over steun bij het opvoeden van uw kind(eren) die u krijgt door naar de ouderkamer te gaan van andere ouders en de ouderconsulent. Omcirkel wat het beste bij u past.

Gebeurt het wel eens dat anderen u door of op de ouderkamer ...	Hoe vaak?				Bent u daar tevreden over?			
	Zelden, nooit	Af en toe	Regelmatig	Erg vaak	Mis ik, wil ik meer	Mis ik niet echt	Precies goed zo	Gebeurt te vaak
op een vriendschappelijke manier aanraken	1	2	3	4	1	2	3	4
om raad vragen over het opvoeden van hun kind(eren)	1	2	3	4	1	2	3	4
een ruggesteuntje geven (bv., met u mee naar de dokter gaan)	1	2	3	4	1	2	3	4
laten merken wat er van u wordt verwacht	1	2	3	4	1	2	3	4
ergens heen brengen	1	2	3	4	1	2	3	4
opvrolijken	1	2	3	4	1	2	3	4
een knuffel geven	1	2	3	4	1	2	3	4
aandachtig naar u luisteren	1	2	3	4	1	2	3	4
vragen ergens aan mee te doen	1	2	3	4	1	2	3	4
een duwtje in de goede richting geven, u op weg helpen	1	2	3	4	1	2	3	4
goede raad geven over het opvoeden van uw kind(eren)	1	2	3	4	1	2	3	4
spulletjes of een klein bedrag lenen	1	2	3	4	1	2	3	4
Zomaar opbellen of een praatje maken	1	2	3	4	1	2	3	4
complimenten geven over het opvoeden van uw kind(eren)	1	2	3	4	1	2	3	4
in vertrouwen nemen over hun opvoed problemen	1	2	3	4	1	2	3	4
om hulp vragen bij het opvoeden van hun kind(eren)	1	2	3	4	1	2	3	4
Zeggen dat u vol moet houden	1	2	3	4	1	2	3	4

Gebeurt het wel eens dat anderen u door of op de ouderkamer ...	Hoe vaak?				Bent u daar tevreden over?			
	Zelden, nooit	Af en toe	Regel- matig	Erg vaak	Mis ik, wil ik meer	Mis ik niet echt	Precies goed zo	Gebeurt te vaak
informatie geven over waar u hulp bij het opvoeden kunt krijgen	1	2	3	4	1	2	3	4
Gezellig bij u op bezoek komen	1	2	3	4	1	2	3	4
hulp bieden in een bijzondere situatie zoals bij ziekte, verhuizing, problemen met uw kind(eren)	1	2	3	4	1	2	3	4
grote dingen zoals een auto of een groot bedrag lenen	1	2	3	4	1	2	3	4
advies geven bij kleine problemen bij het opvoeden van uw kind(eren)	1	2	3	4	1	2	3	4
samen met u gaan winkelen, een dagje uit of iets anders leuks doen	1	2	3	4	1	2	3	4
genegenheid voor uw tonen, zorgzaam, betrokken naar u zijn	1	2	3	4	1	2	3	4
opbouwende kritiek geven (uitleggen wat u niet goed deed bij het opvoeden en hoe u het anders zou kunnen doen)	1	2	3	4	1	2	3	4
troosten	1	2	3	4	1	2	3	4
laten begrijpen waarom u iets niet goed deed bij het opvoeden van uw kind	1	2	3	4	1	2	3	4
uw advies over opvoeden opvolgen	1	2	3	4	1	2	3	4
helpen problemen met het opvoeden van uw kind(eren) te begrijpen	1	2	3	4	1	2	3	4
uw sterke punten naar voren halen (zeggen waar u goed in bent)	1	2	3	4	1	2	3	4
vertellen hoe uw gedrag op uw kind of iemand anders overkomt	1	2	3	4	1	2	3	4
praktische hulp bieden bij alledaagse dingen, zoals het huishouden, kinderen naar school brengen	1	2	3	4	1	2	3	4

Gebeurt het wel eens dat anderen u door of op de ouderkamer ...	Hoe vaak?				Bent u daar tevreden over?			
	Zelden, nooit	Af en toe	Regel- matig	Erg vaak	Mis ik, wil ik meer	Mis ik niet echt	Precies goed zo	Gebeurt te vaak
uitnodigen voor een kopje koffie, feestje of een etentje	1	2	3	4	1	2	3	4
geruststellen	1	2	3	4	1	2	3	4

De volgende stellingen gaan over hoe de ouderkamer u als opvoeder heeft geholpen, u kind beter te begrijpen. Omcirkel wat het beste bij u past.

Door de ouderkamer...	sterk oneens	oneens	beetje oneens	beetje eens	eens	sterk eens	weet niet
1 Denk ik meer na over waarom mijn kind(eren) zich zo gedraagt/gedragen.	1	2	3	4	5	6	7
2 Denk ik meer na over hoe mijn kind(eren) zich voelt/voelen.	1	2	3	4	5	6	7
3 Begrijp ik beter waarom mijn kind(eren) zich zo gedraagt/gedragen.	1	2	3	4	5	6	7
4 Begrijp ik de gevoelens van mijn kind(eren) beter.	1	2	3	4	5	6	7
5 Weet ik beter wat goed voor mijn kind(eren) is, en wat niet.	1	2	3	4	5	6	7
6 Weet ik beter wanneer het goed gaat met mijn kind(eren).	1	2	3	4	5	6	7
7 Weet ik beter wanneer ik ontevreden ben over het gedrag van mijn kind(eren).	1	2	3	4	5	6	7
8 Denk ik meer na over hoe ik mijn kind(eren) het beste kan opvoeden.	1	2	3	4	5	6	7
9 Heb ik een duidelijker beeld van hoe ik mijn kind(eren) het beste kan opvoeden.	1	2	3	4	5	6	7
10 Ben ik beter in staat om zelf te beslissen wat goed is voor mijn kind(eren) en wat niet.	1	2	3	4	5	6	7
11 Vind ik mezelf een betere opvoeder.	1	2	3	4	5	6	7

**De volgende stellingen gaan over hoe de ouderkamer u als opvoeder sterker heeft gemaakt.
Omcirkel wat het beste bij u past!**

Door de ouderkamer...		sterk	oneens	beetje	beetje	eens	sterk	weet
		oneens		oneens	eens		eens	niet
1	Heb ik meer controle op het gedrag van mijn kind(eren).	1	2	3	4	5	6	7
2	Gedraagt/gedragen mijn kind(eren) zich vaker zoals ik Dat wil.	1	2	3	4	5	6	7
3	Heb ik de opvoeding van mijn kind(eren) beter in de hand.	1	2	3	4	5	6	7
4	Kan ik beter omgaan met mijn kind(eren).	1	2	3	4	5	6	7
5	Vraag ik makkelijker iemand om raad over de opvoeding van mijn kind(eren).	1	2	3	4	5	6	7
6	Praat ik vaker met anderen over de opvoeding van mijn kind(eren).	1	2	3	4	5	6	7
7	Zoek ik vaker naar informatie wanneer ik iets wil weten over het gedrag van mijn kind(eren).	1	2	3	4	5	6	7
8	Ben ik vaker in staat het gedrag van mijn kind(eren) te sturen wanneer ik dat nodig vind.	1	2	3	4	5	6	7
9	Grijp ik vaker in wanneer er problemen zijn met mijn kind(eren).	1	2	3	4	5	6	7
10	Leg ik me minder snel bij de gang van zaken neer wanneer mijn kind(eren) iets doet/doen wat ik niet wil.	1	2	3	4	5	6	7
11	Zoek ik zelf eerder naar oplossingen wanneer ik een probleem heb met mijn kind(eren).	1	2	3	4	5	6	7
12	Vraag ik vaker aan iemand praktische ondersteuning bij de opvoeding van mijn kind(eren), b.v. oppassen, logeren, vervoer naar school of sportvereniging.	1	2	3	4	5	6	7

**U bent klaar met het invullen van de vragenlijst!
Hartelijk dank! Uw ervaring is waardevol!**

